

KULTÚRA

ROČNÍK X. – č. 13

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

27. JÚNA 2007

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

O carihradskej misii na Morave vieme len toľko, že po zrelom čase sa Konštantín rozhodol ist' ordinovať (svätiť) svojich bohoslovcov do Ríma. Teda nie do Carihradu. Jasne o tom hovorí Hadrián II., že „oni vedeli, kam majú prísť“.

Keď Rastislav nedosiahol v Ríme pre svoju dŕžavu biskupa a učiteľa, tak po dohode poslal posolstvo do Carihradu. A Konštantín s bratom Metodom prišli na jurisdikčné územie latinského patriarchátu. Navyše za nebeského ochrancu svojej misie si zvolili mučeníka rímskeho pápeža Klimenta. Jeho relikvie – ostatky – vzali so sebou na Moravu. Pri odchode ich vzali so sebou. V Ríme už 400 rokov stála jeho bazilika. Preto tá sláva pred bránami Ríma: Hadrián II. s „celým“ Rómom im vyšiel v ústrety pred mesto. Takúto udalosť Rím v priebehu ďalších storočí – až podnes – nezažil.

Pre Konštantína muselo byť

ANTON SEMEŠ

veľkým sklamaním, že pápež s poradcami rozhodli z Moravanov nevysvätiť – nekonskrovať za biskupa nikoho, ale jeho na upevnenie kresťanstva vymenoval za hlavu moravskej cirkvi. To, že Konštantín ako chorľavý ťažko znášal zmenu prostredia medzi Carihradom, Moravou a Rómom, zhoršilo mu stav – najmä sychravý január a február vo Večnom meste. Tak prišlo k Cyrilovej mnišskej prosbe na smrteľnej posteli k bratovi: „Nevracaj sa na svoj milovaný Olymp, ale choď dokončiť prácu – misiu na Morave.“

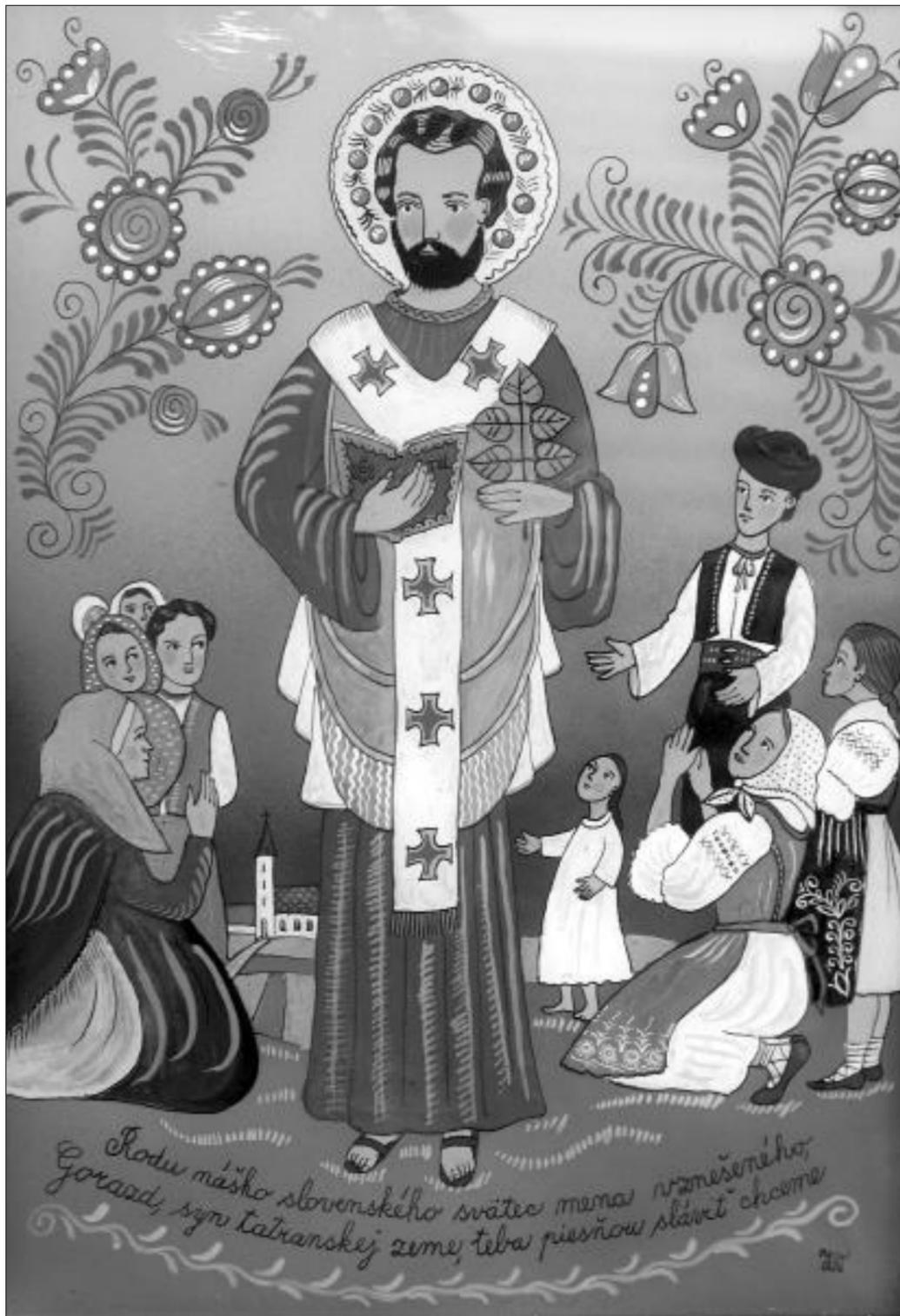
A tu na konci Metodovho života nám vystupuje na scénu jeden spomedzi učeníkov – Gorazd. Arcibiskup urýchlene dokončoval preklad zostávajúcich kníh Starej zmluvy, lebo mu veľmi ubúdalo telesných síl. Škola bola prenesená na nové dobyté územie sedmohradského Potisia. Bola usalašená v kniežacom sídle a pod jeho ochranou. Veď obyvateľstvo tam bolo „pohanské“. Tak vtedy ariánskych kresťanov titulovali ako v Carihrade tak v Ríme. Vyučovali ich a krstili v mene sv. Trojice. Čiže – „katolicizovali“ ich, ako to robil Carihrad a Rím na svojom území. Tam bola aj tá „sobornaja cerkev Bogorodicy“. Tu pred smrťou sa spýtali arcibiskupa, koho chce maž za svojho nástupcu v úrade. Jeho výrok bol pastoračne – diplomaticky naozaj na výške. Aby upokojil situáciu v celej dŕžave, vybral takého, ktorý svojim pôvodom (šľachtickým) a vzdelaním aj v „latinských knihách“ zaručoval nárast jednoty. A bol to Gorazd.

Je tu stále neodborne omieľaná otázka, či mal arcibiskup právo menovať nástupcu a či nie. Pramene nám nič nevravia o biskupskej konsekrácii na samotnej Morave. Pramene hovoria len jasnou právnickou rečou, že Metod mal ako arci-

biskup a pápežský legát právo vybrať – menovať svojho nástupcu ako aj biskupov do ostatných diecéz. Preto ho v Ríme menovali aj za legáta, aby podával správy o kmeňoch a pomeroch na svojom území ako aj v okolitých krajoch okolo Veľkomoravskej ríše. Iste podal o tom už prvú informáciu do Ríma, lebo tí toho menovaného nástupcu chceli vypočuť osobne v Ríme. Navyše nebola tu jazyková bariéra, lebo Gorazd ovládal

latinčinu. Je tu pre mnohých zamotaný cirkevno-právny uzol: episcopus nominatus (menovaný b.), episcopus consecratus (vysvätený). Nebolo vylúčené, žeby do Ríma odišiel s posolstvom a tam by ho so všetkou slávou aj konsekrovali aj poverili legátstvom. Rím si potreboval svoje podunajské teritórium podrobne mapovať.

(Pokračovanie na 2. strane)

Zuzana Vaňousová: Svätý Gorazd, maľba na skle

Druhý náš moravský arcibiskup

Keď čítam vo Svätom písme, nachádzam priemety biblických príbehov do súčasnosti. Napríklad taká potopa sveta. Aj vtedy ľudia zaiste považovali mnoho vecí za dôležitejšie ako veci duchovné. Zaiste i vtedy sa ruvali o bohatstvo a o moc, hľadali príležitosti, ako čím najviac uspokojiť nenásytne zmysly. Iba jeden, Noe, sa pripravoval na príval vôd, ktoré ľudskú márnomyseľnosť zotrelí zo sveta ako kriedu zo školskej tabule.

A vari dnes nezalievajú svet novú vodu? Vári svet neohrozuje nová potopa sveta?

Neprší štyridsať dní, a predsa nám už sotva nad hladinou trčia nosné dierky. Vstávame na prsty, aby sme sa aspoň občas nadýchli. Zaliati potopou pseudoinformácií, faktov, polofaktov i dezinformácií tak, že sa už ťažko dá rozlíšiť, čo ešte pravda je a čo už s pravdou ne-

Priemety

TEODOR KRIŽKA

má nič spoločné, ani necítíme, že vlastne zijeme svoju smrť.

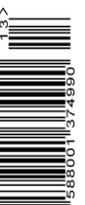
Internet ponúka informácie v jednej rovine, nehierarchizuje ich ani nedelí na dobré a zlé. „Demokraticky“ prsto ponúka liek i jed rovnako dospelému ako dieťaťu. Akoby Adam a Eva opäť stáli pod stromom poznania dobrého a zlého a počuli nie jeden, ale tisíce hlasov, ktoré ich pozývajú okúsiť z ovocia...

Budujeme opäť raj na zemi. Po desaťročiach marxistického materializmu nám opäť zo všetkých strán hovoria, že niet iného života okrem tohto, niet inej príležitosti, ako naplniť zmysel života v zápase o úspech v spoločenskom rebríčku, v honobení majetkov, v sláve, kľúče od ktorej majú v rukách médiá, v uspokojovaní potrieb, ktorých škálu určuje opäť mediálna mašinéria. Skutočné umenie, ktoré sa namáha pochopiť zmysel života, vytláča kulinárske, či modelingové vyčítanie za hranicu užitočnosti. Podľa médií to vyzerá, že my Slováci máme jediného umelca – Milana Lasicu, no a v jeho tieni niekoľkých textárov populárnych piesní. I grantový systém Ministerstva kultúry je „naladený“ tak, aby štát o tvorivosť svojich občanov ani veľmi nemal záujem. V presile bulváru si ministerstvo trúfa dostatočne nesponzorovať nielen pôvodnú literatúru, ale ani ostatky mediálneho vzdoru slovenskej inteligencie, ktorá ešte nepodľahla v tomto nerovnom boji.

Netreba uvažovať, stačí túžiť a oháňať sa pášťami na pomyselnom rebríku z pomyselných ľudských kostí. Už sme stratili aj ostych. Nečervenáme sa takmer pri ničom. Načo aj, zlaté teľa, ktorému sa klaniame, od nás ostych nepožaduje. Zlaté teľa veru neukazuje vo svojich chrámoch prebodnuté ruky a bok.

Už nie jeden Herodes, ale tisíce klonovaných Herodesov vraždí nevinnatka v strachu, že sa narodil kráľ. Vraždíme deti duchovne, ak im náhodou dovolíme narodiť sa, len aby nezakričali do sveta, že to, čo sme im pripravili ako raj, sa im vonkoncom nepáči. Predpisujeme im od narodenia drogy a jedy, ktoré sice nazabijajú telo, no zabijajú dušu. A toto naše právo samovraždiť sa v deťoch poniektorí chcú poistiť ešte aj radarmi a raketami.

www.kultura-fb.sk

Prezidenta vlády SR Róbert Fico si opätovne vyslúžil kritiku od našich dolárových „vykladačov“ demokratickej pravdy a morálky za to, že vyjadril svoj postoj k snahám USA vybudovať v Českej republike a v Poľsku vojenské radarové základne.

Fico konštatoval, že ak by USA požiadali o vybudovanie takejto základne na území Slo-

venskej republiky, tak on, ako predseda vlády by urobil všetko preto, aby takáto základňa na Slovensku nebola. Hriech predsedu vlády bol aj v tom, že svoje stanovisko vyslovil v Moskve, na stretnutí s ruským prezidentom Vladimírom Putinom.

Naši dolároví „vykladači“ pravdy a morálky sa okamžite pustili do Fica a hneď ho obvinili z toho, že je Pansláv (aj keď si myslím, že to nie je nadávka, ale práve naopak) a že sa mení zahranično – politické smerovanie našej vlasti. Svoju kritiku na adresu premiéra zaklincovali tvrde-

ním, že nikto sa na názor Fica a SR nepýtal, tak nechápu prečo sa k tomu vyjadruje.

Naši dolároví „vykladači“ nechápu viac vecí a to ešte k tomu v súbehu, ale to ich neopravňuje k tomu, aby kritizovali predsedu vlá-

Národná bezpečnosť

dy za to, že v rozhodujúcich otázkach bezpečnosti Európy a sveta vyslovil svoje jasné stanovisko.

Úlohou SR je obhajovať svoju národnú bezpečnosť vždy a bez ohľadu na to, čo si o tom niekto menej chápať myslí. A vybudovanie radarových základní v blízkosti slovenských štátnych hraníc je otázkou našej národnej bezpečnosti. Predsa, ak by boli v Českej republike a v Poľsku radarové základne USA a Rusko by si splnilo svoje záväzky voči svojej národnej bezpečnosti a namierilo by svoje rakety s jadro-

vými hlavicami na našich susedov, tak takáto medzinárodná situácia nemôže byť ľahostajná ani nám.

Róbert Fico urobil to, čo by urobil každý zodpovedný politik a štátnik na jeho mieste. Jasne a bez obalu vyjadril svoje stanovisko. To, že

sa to nepáči našim dolárovým „vykladačom“ je v poriadku. Nikto ich nenúti k tomu,

aby s názorom Fica súhlasili, ale zároveň si musia uvedomiť, že ani oni nemôžu neprímeranou kritikou, až hystériou útočiť na predsedu vlády. Mali by sa riadiť základným heslom slobodného myslenia: „Nesúhlasím s твоjim názorom, ale urobím všetko pre to, aby si ho mohol slobodne šíriť.“ Ak sa touto zásadou riadiť nebudú, tak potom síce budú dolároví „vykladači“ aj naďalej, ale určite nie demokratickej morálky a pravdy.

RÓBERT ŠVEC

Druhý náš moravský arcibiskup

(Dokončenie z 1. strany)

Všeobecne už „vedeli“, kde leží Svätoplukova dŕžava. Navyše do Ríma sa cez Júlske Alpy putovalo k „hrobom“ oboch apoštolov (sv. Petra a Pavla) – preto tie zachované (i nezachované) záznamy v „kláštornom hoteli“ v C i v i d a l e. A mali charakter naozaj pútnický, odkedy Konštantín Veľký postavil túto baziliku na Vatikánskom vršku.

Či naozaj už bol Gorazd prichystaný prezentovať sa v Ríme, môžeme len predpokladať. Všetko prekázala Metodova smrť a následné intrigánstvo Wichinga. Táto nitrianska podvrtná profranská (pronemecká) skupina len nedočkavo striehla na Metodov odchod do večnosti. Lenže nič netrvá „večne“. Aj Wiching nedosiahol v Tíme menovanie za arcibiskupa a ani so Svätoplukom nebol ako rodený Šváb spokojný. Preto nakoniec „emigroval“ ku svojim, čiže ako poverený cirkevný administrátor, opustil svoj úrad aj arcidiecézu. Po kráľovom skone nastúpil jeho syn - M o j m í r II. Hneď urobil patričné opatrenie a poslal do Ríma posolstvo, aby cirkevná správa dostala nových biskupov a arcibiskupa. Konsekrovaní boli štyria biskupi a jedného spomedzi nich povýšil na Moravu poslaný pápežský legát s dvoma pobočníkmi biskupmi. Konsekrovať biskupa vždy mali traja.

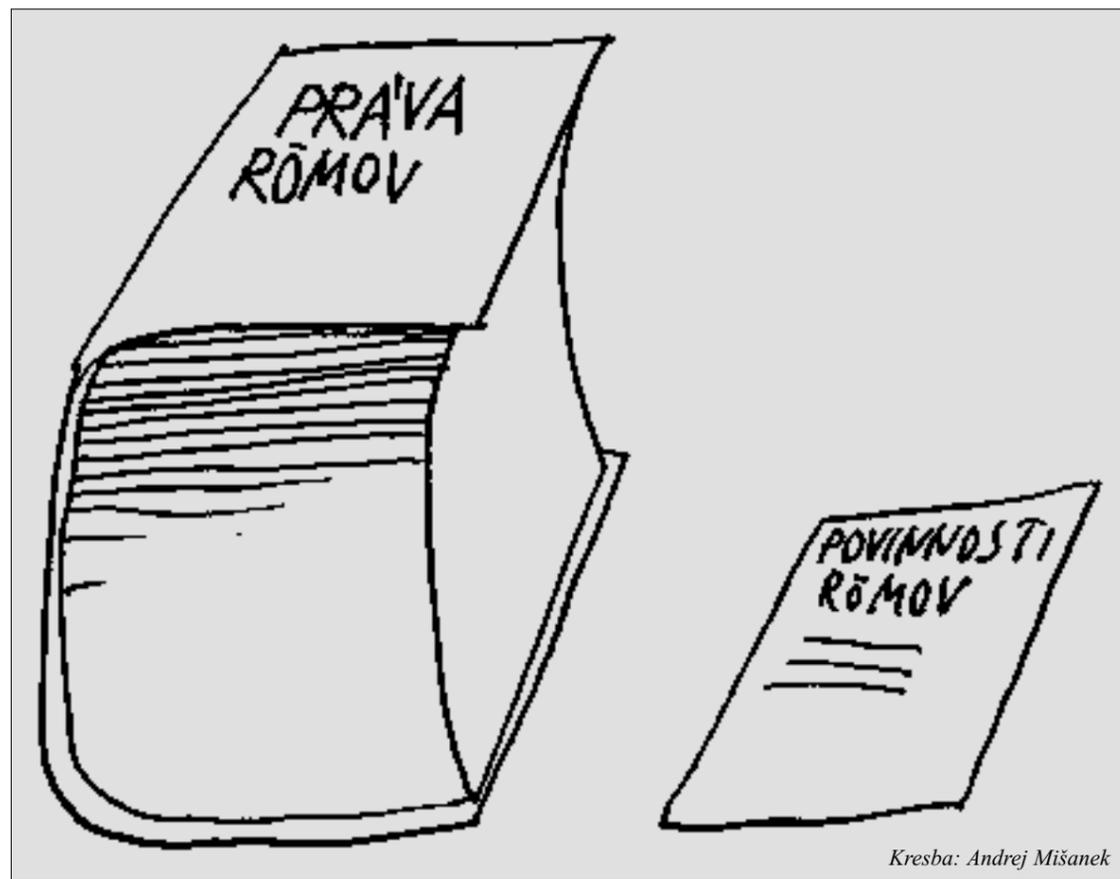
Tu vyskakuje nanovo otázka: konsekrovali medzi štyrmi aj Gorazda? A prečo nie? Veď už o ňom v Ríme vedeli a navyše mal zaručený „kádrový“ posudok (od samotného pápežského legáta Metoda!“ O ďalších troch vieme, že boli domáci. Ináč by to franskí kronikári zachytili. Nakoniec známe C O N V E R S I O nám to potvrdzuje. Nakoľko biskupi v Cirkvi (sídelní) sú menovaní s titulom biskupského sídla, preto aj arcibiskup bol titulovaný podľa sídla. Čiže niektoré mesto na rieke Morave sa muselo

menovať Morava. Nečudo, že pri neskorších následných staromadžarských výbojoch – rabovákach bolo citeľne poškodené a doriadené. Veď stálo na hlavnom ťahu: moravskej „suchej a vodnej“ cesty od Dunaja na Odru a jantárový Baltik. Každé biskupské mesto zároveň bolo aj veľkým obchodným centrom. A kupci mali aj svojho ochrancu – sv. Mikuláša z maloázijskej Myry. Tu nám vyskakuje ďalší rébus. Po zániku Veľkomoravskej ríše toto mesto stratilo na význame a ako to v dejinách býva, jeho priestor sa stáva obyčajnou dedinou. A meno to pripomínajú terajšie Mikulčice. Kalendárna spomienka v Krakovsku v starom kalendári nám napovedá, že sa Gorazd stal arcibiskupom. Nakoniec aj samotné krakovské arcibiskupstvo bolo gréckeho obradu a malo titul arcibiskupstva. Je to dokumentované aj pohrebom Boleslava Chrabrého (1025) u Galla Anonyma (prítomní „arcibiskupi“ atď. s konklúziou, že všetci zhromaždení príslušníci gréckeho a latinského obradu...: Grace et Latini!).

Isto, pri takom historickom probléme nie každému sedí argumentácia. Ale záver, ktorý pripájam, je nevyvrátený: Nielenže v starých kalendároch mal arcibiskup Gorazd svoj sviatok, ale je od začiatku uvádzaný ako jeden z piatich veľkomoravských svätcov („Piatipočetníci“). Toto zaradenie neurobili jeho učítelia/žiaci C+M), ale samotná obnovená moravská cirkev za Mojmir II. Vtedy bežne kanonizovali miestni biskupi hrdinov viery na svojom území. Tak aj solunski bratia boli postavení na oltár v moravských chrámoch.

V Ríme z toho isto bola preveľká radosť, že miestna moravská cirkev popri uctievanom Klimentovi má už aj svojich vlastných svätcov.

ANTON SEMES

Kresba: Andrej Mišanek

Toto by mala byť denná agenda

Bola to určite iba náhoda, že v termíne stretnutia lídrov najmocnejších štátov sveta (G 8) v nemeckom Heiligendamme sa konalo i jubilejné XXX. Valné zhromaždenie členov Slovenskej akadémie pôdohospodárskych vied (SAPV) v Nitre. Čo už iste nie je náhoda, ale nevyhnutnosť vyplývajúca z reálneho života, je to, že jeden z bodov oboch stretnutí bolo spomalenie dôsledkov globálnych klimatických zmien, ktoré postihujú krajiny sveta: striedanie extrémnych období sucha a následných katastrofálnych záplav až po topenie ľadovcov. Najmocnejší politici sveta sa konečne dohodli na tom, že situácia je vážna a ohrozuje existenciu života na zemi a vydali príkaz do roku 2 050 znížiť emisie skleníkových plynov o 50 %.

Téma vedeckej rozpravy XXX. Valného zhromaždenia SAPV sa s problémom globalizácie zaoberala pod názvom „Funkcia uhlíka v pôde pri ochrane pôdy a biomasy“. Sektor poľnohospodárstva a lesov a využívania krajiny pokrýva širokú paletu biologických a technických procesov v krajine, ktoré ovplyvňujú bilancie emisií tzv. skleníkových plynov (CO₂, N₂O a CH₄).

Z vysoko kvalifikovanej rozpravy sa ukázalo nasledovné: tzv. skleníkový efekt spôsobil, že ročná priemerná teplota ovzdušia sa za posledných 100 rokov zvýšila o 1,15 C. Ak táto zmena priniesla takýto negatívny vplyv na vývoj počasia a vznik rôznych prírodných katastrof, tak si len ťažko vieme predstaviť, čo čaká ľudstvo v nadchádzajúcom období, keď za pár desiatok rokov priemerná teplota stúpne o viac ako 4° C. Z rozpravy je jasné, že tento životodarný kolobeh biogénnych prvkov

v prírode treba pozorne sledovať a patrične ho regulovať. Dobrá správa pre nás je to, že rezort pôdohospodárstva sa svojou činnosťou nepodieľa na zvyšovaní skleníkových plynov v ovzduší a ešte lepšia, že náš rezort je dokonca schopný za určitých predpokladov tento prírodný proces pozitívne a zásadne ovplyvniť! Pracuje totiž s takým mohutným výrobným prostriedkom ako pôda, ktorá napr. akumuluje v sebe väčšie množstvo vody, ako je jej celkový objem v povrchových vodách. Zmiernenie účinkov klimatickej zmeny je teda v rukách poľnohospodárov a lesníkov, pričom ich úsilie bude spočívať hlavne v snahe o zvýšenú akumuláciu uhlíka v pôde a vo vytvorení podmienok pre tvorbu stabilného humusu s priaznivými pôdnymi vlastnosťami: štruktúra, pôdna reakcia, zásoba živinami, vlahová bezpečnosť a pod. Dosiahnuť sa to dá zmenou štruktúry využívania pôdy a celých území, zlepšeným manažmentom území. Tento proces ukladania uhlíka v pôde však tiež niečo stojí. Empiricky odhadnuté náklady na zadržanie jednej tony uhlíka do pôdy predstavujú 10 – 25 USD. Efekty z týchto nákladov sú nesporne vyššie a tu sa nám znovu vynára dobrý argument k tým toľko diskutovaným dotáciám pre poľnohospodárstvo. Nevieť, čo je lepšia investícia do budúcnosti ako zastavenie klimatických zmien. Toto by mala byť denná agenda rôznych ochranných organizácií, ktoré chcú zachráňovať svet!

NORBERT BEŇUŠKA,
predseda Komisie Predsedníctva SAPV
pre edičnú činnosť a odbornú terminológiu

SVETLOSLAV VEIGL Zlatý vek

(K zlatému jubileu arcibiskupa Jána Sokola, metropolitu Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy)

*Od Boha pochádza
každý zlatý vek.*

Na zemi kdekoľvek.

*Lež do vysokých stromov,
do tých najvyšších
bijú hromy.*

*Tuhému stromu
korene nezničia,
ba upevnia ich ešte viac.
V nich krivka bleskami
na priamku sa lomí.*

*Čo všetko zmôže človek,
keď srdce čisté má
a pevný zrak!*

*Zdravíme pastiera,
čo ruky svoje požehnané
aj v ľudskej zlobe
pokorne a verne
k požehnaníu ďalej vystiera.*

*Kiež Pán Boh naďalej
mu svoju lásku dáva.
Buď Bohu sláva!*

Niet pochýb, že Slovenský rozhlas v posledných mesiacoch nadobudol podobu úplne odlišnú od tej, do akej bol dlhé desaťročia tvarovaný. Tieto zmeny, najmä po kroku, ktorým takpovediac „čása trpezlivosti“ už nasutku pretiekla – po tzv. obracaní Slovenského rozhlasu z hlavy na nohy - vyvolali spontánne pobúrenie v širokom spektre poslucháckej verejnosti, čelné osobnosti kultúrneho života nevynímajúc. Hľadanie východiska v tejto otázke vyústilo do Otvoreného listu ministromi kultúry a členom Rozhlasovej rady, ktorého signatári žiadali „urýchlené zastavenie deštruktívneho procesu“ a „rekonštrukciu Slovenského rozhlasu do podoby dôstojnej verejno-právnej ustanovizne“. Pripomínam, že tento otvorený list podpísali také osobnosti ako Milan Rúfus, Ladislav Ťažký, Eva Kristínová, Jozef Markuš a ďalší členovia vedenia Matice slovenskej a mnoho ďalších známych osobností najmä z umelecko-kultúrnej sféry, pričom ich konečný počet - 76 - ohraničoval len čas: dva týždne v rámci ktorých sa podpisy zhromažďovali. Osobností s rovnakým zmysľaním by sa našlo podstatne viac.

Cítili sme však, že čas súri, a zmeny v Slovenskom rozhlase sa stávajú nezvratné, preto sme po zverejnení otvoreného listu bývalých pracovníkov rozhlasu, odovzdali otvorený list 15. marca adresátom i my.

Reakcia naň bola žalostná. Fakt, že prehovorilo svedomie národa – ktorým vždy čelí spisovatelia a kultúrni pracovníci bývali – nezaujmal žiadne médium s výnimkou jedného dvojtýždenníka a jedného mesačníka. Rozhlasová rada si ho zaradila do svojej agendy ako citujem „Otvorený list, v ktorom 76 signatárov vyjadruje znepokojenie nad deštrukciou Slovenského rozhlasu“. Ani zmienky o „nejakom“ Rúfusi, Ťažkom, Kristínovej, Binderovi, Markušovi, Šabíkovi, Hudíkov, Šimonovičovi či ďalších. Rozhlasová rada tieto osobnosti považuje za akýchsi 76 anonymných signatárov. Na mimoriadnom zasadaní Rozhlasovej rady 21. marca tento otvorený list na rozdiel od otvoreného listu bývalých pracovníkov rozhlasu radu nezaujal natoľko, aby sa ním zaoberala. Len predseda Rozhlasovej rady mi, ako jednej z koordinátorov otvoreného listu, zaslal reakciu, ktorú sme dali 13. 4. s našimi výhradami na vedomie i vám, vážení poslanci. Odpoveď predsedu Rozhlasovej rady rozhodne nezodpovedala váhe a významu signatárov predmetného otvoreného listu a je ďalším dôkazom nečinnosti Rozhlasovej rady.

Oba otvorené listy komentovala pre denník SME 17. marca aj pani riaditeľka Zemková. Podľa jej slov petície považuje za súčasť kampane proti jej osobe, ktorá je organizovaná a presne načasovaná. Myslí si, že výzvu podpísali starší ľudia, ktorým, citujem „je pravdepodobne ľúto za tým, ako rozhlas vyzeral pred 20 rokmi a robia všetko pre to, aby vrátili a konzervovali stav, aký tam bol.“ Tieto slová doplnila konštatovaním, citujem, „my máme aj pozitívne reakcie. Myslí si, že tu ide o generačný a názorový problém“.

O údajne existujúcich pozitívnych názoroch sa v liste zmienil aj pán predseda Rozhlasovej rady, avšak tento argument je nekorektný a nepravdivý. Svedčia o tom nielen ohlasy širokej verejnosti, ktoré sa ozývali priamo z kontaktných rozhlasových relácií, pričom odznelo množstvo kritiky a žiadne pozitívne názory. Aj pošta evidovaná v zápise zo zasadania Rozhlasovej rady z 21. 3. hovorí výlučne o sťažnostiach a protestoch, a nie je

Vystúpenie na zasadaní parlamentného výboru pre kultúru a médiá

Slovenský rozhlas patrí do správy elite národa

v nej ani jeden pozitívny ohlas na zmeny vo vysielaní, ktoré sa udiali. Ďalšou hrubou chybou pani riaditeľky a novej rozhlasovej koncepcie je, že delí rozhlasové vysielanie generačne. Je to v histórii Slovenského rozhlasu nevídaný jav, ktorý zrejme smeruje k rozhlasovému ideálu slovenskej rodiny, ktorej všetci členovia behajú po byte so slúchadlami na ušiach, každý počúvajúc iný okruh Slovenského rozhlasu.

Po ovocí poznáme strom. Zasypaná úrodou mičurinských pokusov nového vedenia rozhlasu si dovoľm konštatovať, že sa Slovenský rozhlas dostal do rúk barbarov. Pretože len barbar, teda človek bez akéhokoľvek puta k danej veci, si trúfne tak nešetrne zaobchádzať s hodnotou budovanou desaťročia, ktorá sa za ten čas stala súčasťou kultúrneho dedičstva slovenského národa, nezanedbávajúc ani starostlivosť o národnostné menšiny žijúce na našom území. Len barbar dokáže k dielu, ktoré formovali celé generácie tvorcov pristúpiť s ťažkým kladivom v ruke, a vidiac pred sebou len bezduchý stavebný materiál, tu okypťiť, tam rozdrviť, na hlavu prevrátiť a v duchu postmodernej plastelinovými prílepkami zaväsiť perestrojku ČO-HOSI na úbohú NIČ.

Podstatná zmena, ktorou Slovenský rozhlas prešiel, je zmena jeho hodnotového systému. Práve v tomto zmysle vyslovili svoje znepokojenie signatári nášho otvoreného listu a na toto hľadisko by som rada upriamila dnes vašu pozornosť v nádeji, že práve tento uhol pohľadu dáva slobodu pri posudzovaní každému, nikoho nestiesňujúc stranickým tričkom, či politickou pozíciou.

Komercializácia, demoralizácia, kvalitatívny úpadok a prerušovanie priameho kontaktu s poslucháčom, to je do uší bijúca bieda vysielania Slovenského rozhlasu posledných mesiacov. Rozhlasová rada sa prakticky nečinne prizera tomu, ako sa pred jej očami verejnoprávna ustanovizeň, ktorá by mala kultúrne, morálne a duchovne pozdvihovať poslucháča, byť mu kultúrno-informačnou oporou, spoluvytvárajúc pôdu pre jeho rast, sa naopak prispôsobuje komerčnosti, a poslucháča sťahuje do bahna primitívnej bulvárnosti, vykorenenosti a fahtikárskych pseudovýšin, ubíjajúc ho pseudohudbou.

Očividným príkladom hrubých chýb je zavedenie inštrumentálnej podoby slovenskej hymny. Tento pokus učinilo už bývalé vedenie rozhlasu, ale po pár dňoch svoje stanovisko revidovalo pre odpor, ktorý táto zmena učinila medzi poslucháčmi. Nemá ani štipku logiky, že nové vedenie rozhlasu hrubku svojich predchodcov zopakovalo a zanovito na nej trvá, pridajúc zmenu tradičných zvučiek za zvučky americkej produkcie. Už len tento počin a tiež nasadenie agresívnej - a to najmä anglickej, ale tiež vrcholne primitívnej slovenskej - hudby, bezohľadnej k tradičnému poslucháčovi

a zvýšenie podielu takejto hudby na úkor hovoreného slova, ktorého kvalita tiež zúfalo klesla – malo viesť k ráznemu napomenutiu vedenia rozhlasu zo strany Rozhlasovej rady. V škole sme za hrubky dostávali päťorky, aký čudný protekcionizmus sa pestuje tu, keď nad týmto všetkým Rada prižmuruje oči? Do vysielania zákerne prenikla primitivnosť, zvrátenosť a vulgárnosť. Doslova kvikanie reklamy medzi jednotlivými zložkami spravodajstva, to je tiež novinka predtým nebývalá. Peniaze za reklamu sa stávajú diktátom všemocným, ale inštitúcia akou je Slovenský rozhlas, by si mala dokázať stanoviť hranice v čase i v prejave a tým kultivovať aj reklamu. Rozum sa človeku zastavuje nad tým, kam sme to dospeli, keď sa pred večerným rádiožurnálom na celý byt z rádia ozve, s prepáčením: „Máte problémy s erekciou? Kliknite na www. sexuálne zdravie“. Vysvetľuje potom trojročnému dieťaťu, čo toto nové slovo znamená! A aj samotné spravodajstvo už v prípade prítomnosti detských uší treba často vypínať. Neskutočne sa rozmohlo podrobné vitanie sa v ohyzdných detailoch zločinov všakovakých zvrhlíkov, pretože to je zrejme to najdôležitejšie, čo sa slovenský poslucháč musí dozvedieť.

Dlhé týždne poslucháči neúnavne bojovali o svoju podobu vysielania v éteri. Vedenie rozhlasu však s rebelujúcimi poslucháčmi urobilo krátky proces. Do piatkovej Nočnej pyramídy, kde najmä tento boj prebiehal, jednoducho úplne zrušili možnosť telefonovať.

Vážení poslanci! Slovenský rozhlas predsa nemá byť len jedno z rádií zápasiace na mediálnom trhu komerčným spôsobom o poslucháča! Je kultúrnou hodnotou, národným bohatstvom. Môže byť pre celý národ mocnou oporou, môže nás pozdvihovať k ľudskému lepšiemu ja, pozitívne pretvárať, dávať nádej, silu, predstavovať skutočné hodnoty minulosti i to najlepšie, čo zrodí dnešná doba. Nesmie sa znižovať prízemným chůtkam, hoci ide o chůtky početnej masy. Jeho úlohou je svietiť ako maják aj v bahnitých vodách, a nie utonúť v tomto bahne, nechať sa ním siahnuť a uhasnúť. Len svetlo z výšky doľaleka svietiaceho majáka má schopnosť zachraňovať stroskotancov, brániť lodi rozbiť sa o útes. Nemá byť pôžitkom pre mrtvých ale nádejou pre všetkých, aby sme ostali živými. Každý predseda, ako dokáže človeka povzniesť, akú radosť mu vniesť do duše kvalitné dielo z bohatej klenotnice našich duchovných pokladov – napríklad prostredníctvom vln éteru, prednesené profesionálnym hlasom umelcov, akých je radosť počúvať.

O takýto Slovenský rozhlas by nám všetkým spoločne malo ísť. V súčasnosti je však rozhlas želanému ideálu tak vzdialený, ako nikdy v histórii. Nad príčinami sa skúsme na záver zamyslieť pri citátoch z knihy „Argumenty, hovory so synom i s tebou“, slovenského veľikána Martina Rázusa, ktorými sa tento veľikán ponad generácie stavia na stranu nášho otvoreného listu. Podpísali ho – ako sa vyjadriala pani riaditeľka Zemková – najmä

starší ľudia, pretože na to, aby sa človek stal skutočnou osobnosťou, musí dozrieť. Neznamená to však, že mladšie generácie sú už kompletne vygymované od hodnôt našich otcov a dedov. Nesúhlasím preto s pani riaditeľkou, že ide o „generačný problém“. Súhlasím však, že ide o problém „názorový“, ktorý charakterizoval už Martin Rázus. Citujem:

„Sily sú tvorivé i rozkladné, môže-me ich smelo pomenovať prúdmi života a zmaru... Rozkladná sila rozomielala skaľy, troví organizmus ... Ak sa i vykonaním deštruktívnej úlohy mení na tvorivú, to nemení na veci ...

...ak je ...prúd života prevážený vo svojej intenzite prúdom zmaru, nastáva pomalý alebo rýchlejší rozklad... Na miesto svedomitého pracovníka, chrabrého vojaka, vodcu tvrdého charakteru nastúpil občan zmäkčený, lenivý, chabý – ale tým väčší mudrlant a pôžitkár. Ten ... prestaval svet, nevážiac si minulosť, peknú tradíciu... Títo stříhaní prúdmi zmaru, netvorí už nič, trovia duševný i hmotný fond, čo predkovia nahromadili. Tradíciu ... nemajú vo vážnosti, vysmieávajú sa (jej) a žijú radostiam, sebeckým radostiam tela i ducha. A uver, môj milý, títo... mysleli si na svojich predkov iste zvsyoka ako na ľudí, ktorí nevedeli, čo je život a ako žiť...

Neraz sa stretáš, môj milý, s ľudmi, ktorým je všetko nič, všetko prekonané, prežitie ... Títo ľudia nevedia sa zapáť do našej národnej tradície, svoj obdiv ... obracajú do cudziny ... Takéto zmysľanie nie je podmiernené vzdelanosťou, ale ... dispozíciou ... povahy. Ľudia, unášaní prúdom zmaru, majú tomu primerane i svoje náhľady na svet a život ... Zvláštne je, že oni sú o svojej pravde presvedčení ... Radi by ju namanipulovali i tebe, lebo duševná prázdnota má tiež svoj fanatizmus ...“

Tolko citáty z Rázusa. Slovenský rozhlas patrí do rúk prúdu života, nie prúdu zmaru. Patrí do správy elite národa! Verím, vážení poslanci, že urobíte všetko, čo je vo vašich silách a v nepriamej kompetencii prostredníctvom navrhovania členov Rozhlasovej rady a kontroly Rady, vo veci prebudovania tejto našej verejno-právnej ustanovizne do dôstojnej podoby, za ktorú by sme sa nemuseli hanbiť, ani pred našimi potomkami, ani pred našimi predkami.

Iva VRANSKÁ ROJKOVÁ

Kresba: Andrej Mišanek

Historik Dušan Kováč minulý rok uviedol na knižný trh publikáciu pod názvom *20. storočie – storočie svetla, storočie temna*. Z hľadiska slovenských dejín ide o vsuktku výstižné pomenovanie – veď Slovensko zasiahlo v tomto storočí toľko radikálnych spoločensko-politických zmien ako azda nikdy predtým. Prežilo – či už s hlbokými jazvami alebo menšími šramami – hneď niekoľko štátnych zriadení: rakúsko-uhorskú monarchiu, centralistický a federatívny česko-slovenský štát, prvú Slovenskú republiku, obnovené povojnové Československo, až sa napokon roku 1993 po štyridsiatich ôsmich rokoch opätovne dožilo štátnej samostatnosti. Dnes len málokto vie, že okrem spomenutých geopolitických celkov bola markantná časť slovenského územia krátko po ukončení bojov prvej svetovej vojny integrovanou súčasťou takzvanej Slovenskej republiky rád.

O vzniku, charaktere i rýchlym konci tohto nepochybne unikátneho štátu pojednáva nasledujúci článok.

Kapitulácia krajín Ústredných mocností v jeseni 1918 predznamenala veľké kvantum metamorfóz, ktoré mali významný dopad na politický a geografický vývoj Európy v nastávajúcom dvadsiatim storočí. Po páde habsburskej ríše sa na mapke starého kontinentu objavilo niekoľko reštaurovaných, či úplne nových štátov. Ako je veľmi dobre známe, medzi týchto „nováčikov“ patrilo i Československo, ktoré sa oficiálne konštituovalo 28., resp. 30. októbra 1918. Novovytvorené vlády chceli svoje krajiny viesť v duchu demokratických zásad, čo sa im nie vždy celkom darilo. Vojnou utrápené, unavené a zbedačené častky obyvateľstva nástupníckych štátov Rakúsko-Uhorska sa pokúšali hľadať východisko zo svojej katastrofálnej sociálnej situácie v inklinácii k extrémne ľavicovo orientovaným hnutiam. Preto niet divu, že myšlienky Veľkej októbrovej socialistickej re-

Epizóda o červenom Slovensku

K 88. výročiu vzniku Slovenskej republiky rád: 16.6. – 7.7.1919

volúcie si našli živnú pôdu i v stredoeurópskom regióne.

Po abdikácii Károlyiho kabinetu bola u našich južných susedov vytvorená Maďarská republika rád. Na jej čele stál revolucionár Béla Kun, ktorý si svojho času odpykával trest odňatia slobody vedno s Andrejom Hlinkom. Pohlavárom boľševického Maďarska sa i navzdory kratučkému jestvovaniu Maďarskej republiky rád darilo rozosievať semeno komunistických myšlienok i na Slovensku.

Od 20. mája 1919 Kunova Červená armáda začala ofenzívu namierenú proti československým a rumunským vojskám. V priebehu niekoľkých dní sa jej podarilo zabrať rozsiahly pás územia zahrňujúceho približne 2/5 z celkovej rozlohy Slovenska. Do obsadených miest prichádzali českí a slovenskí komunisti, ktorí sa dovtedy zdržiavali v Budapešti a organizovali sa okolo periodika *Červené noviny*. Ich hlavnou úlohou bolo ustanovovať rady, zakladať miestne stranické organizácie a direktoriá. V polovici júna vrcholili prípravy na vyhlásenie naoko samostatného štátu, ktorý sa však mal stať súčasťou medzinárodnej sovietskej federácie.

Slovenská republika rád bola oficiálne vyhlásená na veľkom ľudovom zhromaždení v Prešove dňa 16. júna 1919 za prítomnosti mnohých delegátov československej sekcie socialistov, delegátov rád a direktórií. Proklamačný text Slovenskej republiky rád mal nasledovné znenie (pre autentickosť uvádzam v originálnej formulácii):

*„Ku proletárom celeho sveta!
Vítazna svetová revolúcia, ktorú
ne môže prekazac v napredovaní s
novými veľkými výsledkami bohaciela
svojich zdarí. Na slovenskej zemi,
ktorá už oslobodená je od jarma
imperialistov: neška se otvori samo-
statná Slovenska Radová Republika.
Perši skutok bul od jarma českých
imperialistov višlebozeného prole-
tariata, že od imperialistov vikričeni
ale s skutočnosťou zahaveno samo-
určujúce pravo sebe zhotoval. S tím
pohnutom slovenské robotníci, voja-
ci a sediaci ďalej budovali totu revo-
lučnú frontu, ktoréj cestu ruská a
uhorská Radová Republika rovnili, a
plaču, vihrali pre veľku ideu svetovej
Radovej Republiki. Slovenska Rado-
vá Republika, ktorá še teraz narodzi-
la, jak prirodzenich spojení patrili ví-
taznich prjacieli, ruskú a uhorskú
Radovú Republika a medzinárodne-
ho proletariata. Slovenska Radová
Republika stáva še pod ochranu vše
lepše a lepše vistaveného jednotného
a solidárneho robotnickeho interna-
tionala. Perši pozdrav slovenskej
Radovej Republiki ešci českim utla-
čenim proletarom patri Slovenska
Radová Republika stojí tješ na fun-
damentu naj obšírnejšej proletárskej
demokracii, ale doraz ustavi zbroj
diktaturi, ktorá še šanuje totich, kto-
ré proti totej čistej, verejnej a nefa-
lošnej demokracii dačo piano robja,
ktoré samourčujúce pravo ohrož-
vaju. Z teho cilu rozbúri každú našil-
nost kapitalistov a imperialistov, vi-
pustoši každú možnosť vikoristova-
nie a chista mocnú svetovú revolúciu
mocného pracujúceho ľudi. Mocno a
bez pojednané pracuje slovenski*

*proletariát' svoju historickú povolau-
nú a bi verne prenasledoval robote
prechod, že bi svojim príkladom po-
vzbudzoval nasledujúci, že bi na
proletárske meno hodne buli.*

*Nech žije svetová revolúcia!
Nech žije komunisticki interna-
cionál!“*

Na ustanovujúcom zhromaždení bol zvolený dočasný revolučný výkonný výbor. Od 20. júna začalo funkčné obdobie revolučnej vládnej rady. Sídliť sa v Košiciach a na jej čele stál Čech Antonín Janoušek. Komunistickí exponenti nastolili na území Slovenskej republiky rád moc sovietskeho typu. Podľa vzoru družobnej MRR dala vláda podnet na vybudovanie siete súdov – revolučných tribunálov. Exekutíva plánovala zospoločenšenie, t. j. poštátnenie súkromného majetku. Toto opatrenie sa týkalo všetkých priemyselných, bankových i dopravných podnikov nad dvadsať robotníkov. Do čela podnikovej administratívy boli dosadení ľudoví komisári a na vedení sa podieľali volené robotnícke rady. Pod štát rovnako prešli i všetky veľkoobchody a obchody nad 10 zamestnancov a veľkostatky nad 100 jutier (1 jutro = 4,046 m²). Poštátnené bolo taktiež školstvo i kultúrne inštitúcie. Na vydávanie tlačovín exekutíva uvalila vládny monopol. Akákoľvek politická opozícia bola v krajine neprípustná a protiboľševické prejavy sa kruto trestali.

Vláda svoju činnosť vykonávala iba desať dní, a tak väčšina pripravovaných revolučných opatrení zostala len na papieri. SRR udržia-

vala čulé kontakty s protektorskou Maďarskou radovou republikou, od ktorej bola úplne závislá a potom predovšetkým so sovietskym Ruskom.

Slovenská republika rád sa udržala pri živote len tri týždne. Dohodové mocnosti neboli po skúsenosti s Ruskom ochotné trpieť existenciu komunistických republík v srdci Európy, a tak prevzali diplomatickú iniciatívu a odštartovali rokovania s budapeštianskou vládou. Po bilaterálnej dohode sa vojská Červenej armády museli stiahnuť za vytýčenú demarkačnú líniu.

Na sklonku júna sa zástupcovia ČSR a MRR dohodli, že od začiatku nasledujúceho mesiaca sa začnú maďarské jednotky sťahovať smerom na juh. V niektorých mestách síce horliví komunisti zorganizovali protesty proti „imperialistickému mieru“, no na tom, že existencia Slovenskej republiky rád sa chýli nezadržateľne ku koncu, to nič už nezmenilo. Definitívny klincec do jej rakvy zatĺkli československé vojská po tom, ako 7. júla obsadili Košice a tým de facto oslobodili celé územie Slovenska. Vláda SRR sa utiahla do exilu v maďarskom Miskolci.

Konštituovanie Slovenskej republiky rád bol teda prvý, a treba povedať, že nie veľmi vydatý, pokus o zriadenie komunistického štátu na našom území. Obyvateľstvo režim „diktatúry proletariátu“ neprijalo a v rozhodujúcich okamihoch sa za revolučnú vládu nepostavilo. U občanov zvíťazila túžba po slobode a demokratizácii spoločenského života v rámci nezávislej československej republiky. Tento fakt navyše umocňovala skutočnosť, že v očiach mnohých bolo jestvovanie SRR len zásterou, ktorej hlavným cieľom malo byť opätovné pričlenenie Slovenska k Veľkému Maďarsku. Vytvorenie SRR neskôr niektorí marxistickí historici považovali za generálku na „víťazný“ február 1948.

ANTON HRUBOŇ

Predstavať bájkara Ezopa netreba nikomu. Základné informácie o ňom vie povedať aj žiak základnej školy. No predstaviť Dušana Kováča treba, lebo sa vydáva za historika a znalca novodobých dejín, zvlášť prvej Slovenskej republiky. Vydáva sa za historika, ale pravda je taká, že bol historikom totalitného režimu – komunizmu. A to mení celú podstatu vecí. On a jemu podobní dejiny ideologizovali. Písali ich nie na základe objektívnej skutočnosti, ale v duchu komunistického diktatúry. A preto obhajca jednej diktatúry nemôže objektívne písať o inej totalite.

Neviem, čo ho presne viedlo venovať sa nekomunistickej histórii, ale ak len záujem, je to veľmi málo. Môžem sa zaujímať o hviezdy, o včely, o levy v Afrike... o čokoľvek, ale to neznamená, že som na to odborník. On sa do pozície odborníka vymenoval, resp. vymenovali ho za šéfa historického ústavu SAV v čase, keď jeho nevlastný brat Michal bol prezidentom druhej Slovenskej republiky. Žeby to bola náhoda? Alebo vypočítavosť, že snád SAV dostane viac peňazí? Preto ide skôr o záujemcu novodobej histórie SR, ale nie odborníka. Hoci ho médiá takto prezentujú a on sa tomu vôbec nebráni...

Nič nové pod slnkom. Veď v nedávnej minulosti sme tu mali krajčira, ktorý bol ústredným tajomníkom komunistického strany, mali sme tu stolára, ešte nedávno murár robil podpredsedu parlamentu SR a teraz je bývalá

letuška štátnou tajomníčkou Ministerstva zahraničných vecí. Keď sa na to pán Dušan Kováč pozerá z tohto uhla pohľadu, tak sa i on môže pasovať do funkcie historika novodobých dejín. Lenže mať funkciu a byť odborníkom je veľký rozdiel. A po tom, čo predviedol v relácii *Téma dňa* (9. 2. 2007 v televízii TA3) ho nemožno nazvať inak, ako ho nazvala jedna slovenská študentka v Paríži - « slovenský Ezop. »

Keďže slovenský Ezop, alias Dušan Kováč, v spomínanej relácii pove-

munizmus a navyše po vojne sme vďaka « osloboditeľom » stratili Zakarpatskú Rus a oravské i spišské dediny.

3.) „Na Tisov nátlak vznikol slovenský štát“.

A nie na nátlak Hitlera?

4.) „Slovenský štát nevznikol z vôle Slovákov.“

A poslanci Slovenského Snemu nemali na to právo? Navyše hlasovali jednotnomyseľne. Členovia Slovenského Snemu boli legitímnymi zástupcami ľudu. Mal právo Klaus s Mečiarom

1.) „Pravda je taká, že keď sa slovenské vedenie dozvedelo, čo sa zo Židmi deje, deportácie prestali.“

2.) „Z politiky SR sa treba v množom poučiť. Napríklad bol prijatý zákon o podpore podnikania, kde sa okrem iného rovnako podporoval domáci i zahraničný investor... Napr. opatrenia ochrany pred Nemeckom. Keď sa dozvedeli vo vedení Národnej banky, že Nemci chcú zobrať z Kremnice striebro, tak rýchlo uliali z neho strieborné mince.“

kom tu dnes v roku 2007 máme raj na zemi!

2.) „Bol tu pridelový systém... ale voľne na čiernom trhu sa dalo všetko kúpiť...“

Dnes je u nás všetko, ale kúpiť si tiež všetko môžu len tí, ktorí na to majú. A tí, čo nemajú, by boli radi, keby tu bol aspoň pridelový systém, aby mali základné potraviny a nemuseli by vyprázdňovať kontajnery. A sme v takzvanej demokracii a 61 rokov od vojny!

Marián Tkáč: „Gustáv Husák poslal v roku 1944 správu do Moskvy, kde písal, že na Slovensku sme sa mali lepšie ako v okolitých štátoch a zásluhu na tom mali hospodárski ministri!... Husáka to vtedy stálo skoro hlavu...“

„Keby vďaka hospodárskym ministrom sa nebol zaviedol takzvaný lístkový systém, prebytky by sme museli odovzdať Nemcom... Ale oni sa tomu bránili a celkom úspešne. Áno, boli knižky a neboli lístky, ktoré by museli platiť popri peniazoch...“

Bohužiaľ, takéto názory aké má pán Kováč, neodznievajú len v súkromných médiách, ale aj vo verejnoprávnej STV. Uprednostňuje skoro stále tých istých boľševických historikov, no nepozýva si odborníkov aj s iným názorom. A verejnoprávna STV spĺňa funkciu vtedy, keď dáva priestor pluralite názorov. Len tým zvýši kvalitu, ak bude objektívna! Ezopovia k tomu však určite neprispeli...
IMRICH TÓTH
SKM Paríž

Slovenský Ezop

dal toľko výmyslov, resp. nezmyslov a šíri ich ďalej, kvôli predstave vám ponúkam aspoň niekoľko z nich. Urobte si obraz, aké názory sa v dnešnej slovenskej spoločnosti stále ponúkajú, ako keby sme boli stále v období komunistického éry. Citujem:

1.) „Bolo treba sa rozhodnúť, či sa proti tomu bude bojovať, súhlasit', alebo kolaborovať. Jozef Tiso sa rozhodol pre kolaboráciu.“

A mal lepšiu možnosť pre záchranu národa? Veď Hitlerovi podľahli i Francúzi a mnohí s ním kolaborovali na čele s maršalom Petainom.

2.) „Zachránil Slovensko. Pred kým, pred čím, veď najväčšou zlobou bol Hitler“

Pred kým a pred čím nás zachránilo SNP? Veď najväčšou zlobou bol ko-

rozdeliť Česko - Slovensko? Mali na to právo, lebo boli našimi legitímnymi zástupcami. Alebo chce slovenský Ezop tvrdiť, že aj Česká a Slovenská republika v roku 1993 vznikli nelegálne? Čo je to za argumentáciu?

5.) „Hitler potreboval rozbitie ČSR, aby mohol vstúpiť do Prahy.“

A ja sa pýtam, keby nebola rozbitá ČSR, Hitler by sa tam nebol dostal? Bol by obsadil celú Európu, iba do Prahy by nevstúpil? Bol v Paríži, Moskve, ale do Prahy by sa nebol dostal? Jozef Tiso bol taký silný, že Hitler by sa nebol obíšiel bez jeho pomoci? Aká to absurdita a demagógia!

Marián Tkáč, finančný expert, odborník na históriu meny a hospodárske dejiny, ponúkal v relácii tieto názory:

My sme v novodobej histórii národný majetok pred cudzinou nielenže nechránili, ale za babku sme im ho predali.

3.) „Pridelový systém, ktorý pán Kováč často spomína, bol na Slovensku zavedený až 11. 11. 1945.“

Bolo to teda dávno po vojne!

4.) „To čo bolo od leta 1942, to bolo usmernené hospodárenie so štyrmi druhmi potravín.“

Dušan Kováč: 1.) „Pokiaľ by sme pripustili, že na Slovensku bol blahobyť, tak v 50.-60. rokoch bol super blahobyť“

Ale čím to pán Kováč meria? Veď nech porovnáva s okolitými štátmi tej doby, a nie s obdobím po vojne 15 – 25 rokov. Veď ak kritérium budú roky, tak oproti 50.-60. ro-

Košice, ktoré po Viedenskej arbitráži v roku 1938 okupovali Maďari a kde teraz bývam, nezažili radosť z národnej slobody v rokoch 1938 až 1945, ani vzrast blahobytu slovenského ľudu, lebo v tej dobe prežívali nesmierny národný útlak a sociálnu biedu od maďarských fašistických okupantov. Čo sa vtedy k svojeti hlásilo a nešlo na Slovensko, bolo z práce prepustené, prenasledované, slovenské školstvo zrušené a muži na front odoslaní bojovať za cudzie záujmy. Po slovensky rozprávať značilo perzekúciu a žandárske týranie. Úlohou nových pánov bolo dokončiť pomadžarčenie Košíc. Tak spomína Dr. Emanuel Böhm, vodca slovenského odboja na okupovanom území, ktorému sme odhalili v minulom roku pamätnú tabuľu. Najprv zaútočili na slovenskú inteligenciu, kňazov a učiteľov – spoiatku vyvíjali psychologický ná-

ka som sa k týmto skutočnostiam takpovediac nepriznával, lebo som sa cítil ako bezmocný stratený syn. Až pri spomienke k 67. výročiu vzniku prvého Slovenského štátu v roku 2006, ktorú organizovala Matica slovenská v Košiciach som nevydržal a priznal som sa k tomu, že k tým desiatim zachráneným, o ktorých píše Dr. Ján Balko v knihe *Desať rokov v slovenskej politike – život v piatich režimoch* (2 diel, kapitola *Aký Silvester sa pripravoval v Bystrici*, strany 249 – 252), patrí aj ja. Dr. Balko v nej napísal, že keď sa dozvedel o chystanej poprave desiatich rukojemníkov odcestoval do Bratislavy a po 17,00 hodine na zvláštnej audiencii o tom informoval pána prezidenta, ktorého hlásenie rozhorčilo, prisľúbil zakročiť a výsledok bol nasledovný: „Ako som na druhý deň zistil, pán prezident zakročoval už večer po mojom hlásení. Oznámili mi, že poprava na

VINCENT TOMÁŠEK

Svedecká výpoveď

Dr. Jozef Tiso zachránil mne a ďalším deviatim život

tlak neskôr hrozby a násilie policie. V tom čase vládnym zmocnencem rozhodol: „Ak sa Slováci z Košíc nechcu podrobiť, bude uskutočnené osídlenie maďarskými kolonistami.“ Takáto genocida Slovákov prebiehala všade na celom území Maďarska a bol to dôsledok Mnichovskej dohody a Viedenskej arbitráže. Naproti tomu na susednom Slovensku, vďaka jeho láskavému prezidentovi, bolo dosť slobody pre všetkých. Za to mu patrí aj moja vďaka, ktorú chcem týmto vyjadriť.

Narodil som sa v Nemšovej – Horné Slnie, ale rodina sa neskôr presťahovala do B. Bystrice. Ako vojaci bývalej Malárovej armády, sa mi podarilo po jej odzbrojení vrátiť sa k rodičom. Po potlačení povstania som uvažoval o prechode do Bystrého, ale pokus sa neuskutočnil a mňa ako podzrivého zaisila Sicherheitsdienst. Som jeden z troch žijúcich zo skupiny desiatich, ktorých nemecká armáda na Silvestra 1944 po potlačení povstania vybrala v Banskej Bystrici na verejnú popravu, ak sa neprihlásia do dvoch dní páchatelia popretíhaných telefónnych káblov. Ale vyššia moc – Prozreteľnosť zasiahla. Zasiahla cez osobu nášho záchranu Dr. Jozefa Tisu, ktorý hoci už iba ako prezident okupovanej krajiny dokázal nemožné a zachránil naše životy. Mal som vtedy 21 rokov a podobne aj dvaja bratia Nábělkovci a Václav Vaško, ktorých otcovia a rodiny patrili medzi exponovaných predstaviteľov česko – slovenskej Benešovej línie v povstaní. Tieto konkrétne fakty hovoria o tom, že Dr. Tiso zachraňoval ľudí bez ohľadu na ich názory, náboženstvo a národnosť. Zachránil desaťtisíce príslušníkov povstaleckej armády pred nemeckými zajateckými táborami a zrovnáním povstaleckých miest Banská Bystrica, Brezno, Zvolen a Turčiansky sv. Martin so zemou.

Kajúcne sa priznávam, že som po celý život niesol ťažkú traumu pre pocit dlhu voči tomuto, mne drahému človeku, lebo som nemal spoľahlivé informácie o strojcovi zázraku - zrušenia našej popravy iba pár hodín pred jej vykonaním. Je tiež pravda, že som nemal možnosť, ani spôsob ako a kde sa mu poďakovať. Zábranou bola aj okolnosť, že za bývalého režimu som bol 34 rokov vyšetřovaný štátnou bezpečnosťou a prenasledovaný ako nepriateľská osoba. Bol som vyhadzovaný zo zamestnania, nesmel som pracovať vo svojom povolani a nestal som sa ani príslušníkom česko – slovenského odboja. Orgány štátnej bezpečnosti ma dokonca obviňovali, že som sa z vlastnej iniciatívy nechal zatvoriť, aby som mohol robiť špicla pre gestapo. Štátna bezpečnosť mi však bez ostychu navrhla robiť spolupracovníka s možnosťou mať sa dobre. Až do minulého ro-

Silvestra v Bystrici nebude. ... A tu je zoznam rukojemníkov, ktorých dňa 27. XII. 1944 vybral SS-Hauptsturmbandführer Dr. Heusser na silvestrovskú popravu na banskobystričskom námestí: Viliam Furdík – továrnik, Pavel Ruttkay – továrnik, Eugen Riečanský – hlavný tajomník, Ondrej Kozlej – súkromný úradník, Imrich Penik, Peter a Eva Novotní, Dr. Viktor Čársky – tajomník povstaleckého okresného výboru, Václav Vaško – študent, Ludovít Nábělek – študent, Vincent Tomášek – súkromný úradník.“ Z uvedených zjeme posledný traja menovaní. Bolo to prekvapenie pre členov MO-MS a prekvapil som aj sám seba, že som s tým vystúpil na verejnej schôdzi po prvýkrát v živote. Potom som požiadal predsedu Matice slovenskej, aby vybal zádušnú omšu za Dr. Jozefa Tisu u pána arcibiskupa Tkáča. Stalo sa tak v apríli minulého roka. Bol to pre mňa najväčší deň za posledných 60 rokov a bol som šťastný, že som sa touto formou mohol poďakovať svojmu prezidentovi. Z politického štvanca som sa stal opäť človekom. Pomohla mi k tomu aj kniha Dr. Balku, ktorá dokumentuje nový pohľad na dejiny slovenského národa. Preto využívam túto príležitosť, aby som človeku, ktorý pre dobro svojho národa neustále nebezpečne riskoval, a ktorého si preto nesmierne vážim, tu pred tvárou všetkých prítomných a celého Slovenska mu zo srdca poďakoval, nielen za svoj život, ale aj za život môjho o rok mladšieho brata Jozefa, ktorého Sicherheitsdienst ztvorila k vôli mne ako rukojemníka, ale aj všetkých občanov, ktorých po celých šesť rokov zachraňoval. Urobil mnoho dobrého, ale všetko zlé potlačiť nemohol. Mnohí sme sa mu nestihli poďakovať, aj to bolo na Slovensku nebezpečné. Slovenské povedomie je drasticky udupané a ešte aj dnes udupávané oživovaním histórie – paveny československo – boľševických historikov.

Pre mňa je Dr. Jozef Tiso našim prvým prezidentom, prvej samostatnej Slovenskej republiky, svätým mužom a martýrom slovenského národa. Jeho skutky vykonané pre náš národ v ťažkých rokoch druhej svetovej vojny sa mi javia ako zázraky.

Podpisy: VINCENT TOMÁŠEK s rodinou
Svedectvo prednesené na seminári o Dr. J. Tisovi v Bratislave 18. apríla 2007

POZNÁMKA:

Ide o mimoriadne cennú svedeckú výpoveď. Otázka však stojí tak, či podobnú odvahu nájdu aj ďalší žijúci zachránení, alebo to bude ako s desiatimi malomocnými uzdravenými Ježišom, z ktorých sa prišiel poďakovať iba jeden? (Lk, 17, 17)

MILAN S. ĎURICA

Pius XI. a Andrej Hlinka

80 rokov od najvyššej cirkevnej pocty Andrejovi Hlinkovi

Sotva si ešte niekto spomenie, že 19. jún bol jeden z najvýznamnejších a osobne isto najvzácnejších dní obetavého a plodného života jedinečnej osobnosti slovenských národných dejín, akou bol bezpochyby Otec národa Andrej Hlinka. V nedeľu 19. júna 1927 - teda pred 80 rokmi - vtedy už poslanec Národného zhromaždenia v Prahe a predseda

pokroku a osvety chystajú sa siahnuť nám na najdrahší poklad národný - na školu. Chcejú klásť prekážky najvyššiemu a najprednejšiemu cieľu národnému: slobodnému vývinu národa nášho. Zato právom plesáme v ústrety kňazom pokrokumilovným, ktorí v národnom zápase idú s ľuďom a nie proti ľudu. Kňazom, ktorí si

nimi a s vďačnosťou žehná ich svetlej pamiatke.

Takým zlatým srdciam a veľikášom za ich lásku nech je večná sláva. A aj Vám, Vy dobrý, Vy šľachtitý a neohrozený buditeľ nešťastného Slovenska, patrí naša pocta, naša láska a naše srdcia.

My s úctivosťou skláňame hlavy svoje pred Vami, my v duchu všetci po Čechách a Morave stískame bratsky poctivú pravicu Vašu a voláme:

Za tú Vašu veľkú lásku k ľudu nešťastnému, buď Vám trvalá pamäť a láska. Obdivujeme sa Vám, Vy zornička na slovenskom obzore, obdivujeme sa Vašej hrdinskosti a statočnosti v nerovnom, strašnom zápase. Sme oduševnení a uchvátení Vaším horúcim, činorodým nadšením a zo sily Vášho presvedčenia čerpáme nezvratnú vieru, že ľud s takými bojovníkmi nemôže podľahnúť, že na ostatok predsa len zvíťazí nepriateľovi navzdor.“

Takto hľadeli na Andreja Hlinku mnohí moravskí a českí katolíci, ale aj iní občania v roku 1907.

Ešte počas toho Hlinkového prednáškového turné prišla však tragická Černová a jeho segedínske

martýrium. To sú však známe veci.

Menej známe je, že spomínaný český autor ešte aj v roku 1928 takto zaznamenal slávnosť v Ružomberku:

„V nedeľu 19. júna 1927 uvedený bol slávnostným spôsobom v Ružomberku poslanec, Msgr. Hlinka, ktorý je údajne najpovolanejší na úrad slovenského arcibiskupa, do hodnosti apoštolského protonotára. S touto inštaláciou bola spojená slávnosť polozenia základného kameňa Kultúrneho domu v Ružomberku, ktorý stavia nákladom 5 400 000 korún. Katolícky kruh v Ružomberku. Z rečníckej tribúny na námestí prehovoril minister Dr. T i s o o kultúre, založenej na viere v Boha, láske k bližnému a naplnej duchom katolicizmu, ktorej stánkom má byť Kultúrny dom. Po jeho reči a zakončení pontifikálnej omše vyšli účastníci slávnosti v sprievode za spevov nábožných piesní na stavenisko Kultúrneho domu, kde po krátkom preslove Hlinkovom a reči Dr. Mederlyho, správcu Ľudovej banky, bola podpísaná pamätná listina a vložená do základného kameňa Kultúrneho domu.“ (Tamže, s. 3979).

Štefan Polkoráb: Andrej Hlinka

najpočetnejšej politickej strany na Slovensku - Hlinkovej slovenskej ľudovej strany - ružomerský farár mons. Andrej Hlinka bol slávnostne inštalovaný do najvyššieho cirkevného vyznamenania, ktorým ho poctil pápež Pius XI., keď mu udelil veľmi zriedkavý titul infulovaného Apoštolského protonotára. S týmto vyznačením totiž je spojené zriedkavé privilegium, ktoré dáva kňazovi bez biskupskej vysviacky právo používať pri slávnostnej sv. omši časť biskupských liturgických insígnií, najmä slávnostnú pokrývku hlavy zvanú infula alebo presnejšie mitra.

Týmto výnimočným titulom pápež Pius XI. prejavil kňazovi Andrejovi Hlinkovi svoju úplnú dôveru a uznanie jeho zásluh o Cirkev na Slovensku. Chcel ho aj určitým spôsobom odškodniť za to, že napriek dlhoročnej snahe Svätej stolice vysvätiť Andreja Hlinku za biskupa a zveriť mu správu spišskej alebo nitrianskej diecézy, ba aj dozor nad všetkými diecézami na Slovensku, pre zanovitý odpor pražskej vlády a menovite jej ministra zahraničných vecí Edvarda Beneša sa tento zámer pápeža nemohol uskutočniť.

Prelát Andrej Hlinka aj túto oslavu svojej osoby využil podľa hesla vtedajších katolíckych politických vodcov slovenského národa „Všetko pre národ - nič pre seba“ na to, aby požeňal a dal uložiť základný kameň pre budovu Kultúrneho domu v Ružomberku. Záznam o tejto udalosti nachádzam v diele *Kronika Československá*, ktorú vydával prof. František Kulhánek v Prahe. Z tohto diela (kniha šiesta, 1928, str. 3975 a nasl.) môže nás aj dnes zaujímať, ako v roku 1906 Andreja Hlinku oslovili počas jeho prednáškového turné na Morave a v Česku jeho priaznivci v Nymburku. Reprodukujem text vo vtedajšej, už vyše sto rokov starej, ale celkom dobre zrozumiteľnej slovenčine:

„V dobe prítomnej nepriateľa

neprajú, aby ľud bol zatemnený, zúbožený, zotročený.

Vítame s jasotom v našom strede kňaza vlastenca, ktorý oduševneným a pravým apoštolom Nazaretského, apoštolom lásky k ľudu dobrému, no nešťastnému, nepriateľmi bičovanému, trním korunovanému.

Vítame kňaza, ktorý hotový je žalár a okovy niesť, ba i život položiť za lepšiu budúcnosť nešťastného ľudu svojho. Andrej Hlinka pod sutanou kňazskou neudusil v sebe cit ľudskosti a lásky k nenávidenej slovenčine, k nešťastnej otčine a k úbohému svojmu ľudu. Nezabudol, kde stála jeho rodná chalupa, ako tak početní zabúdajú a sú, alebo boli odmenení bohatými beneficiami a ozdobení mitrou a berlami. Andrej Hlinka nezapredal sa nepriateľom za poddajný nástroj a stráži a bráni všetko, čo slovenským duchom žiari.

Aj my Česi mali sme v dobe obrodeneckej takých neohrozených bojovníkov v rade kňazstva a tiež oni ako praví apoštolovia prispeli ku vzkrieseniu porobeného ľudu, nehľadajúc zisku ani slávy. Národ náš v úctivosti skláňa svoju hlavu pred

Ako sme už písali, v bratislavskej mestskej časti Ružinov bol 5. júna 2007 odhalený pomník Andrejovi Hlinkovi. Vďaka patri v prvom rade výboru Spoločnosti Andreja Hlinku pod vedením Ing. Mariána Šurana, ktorá bola investorom a iniciátorom pomníka. Autormi pomníka sú architekt Stanislav Májek a sochár Teodor Baník. O pomník sa zaslúžil aj dlhý rad podporovateľov a prispievateľov, predovšetkým Mestská časť Ružinov s jej predchádzajúcim aj súčasným vedením na čele so starostom Slavomírom Drozdom, sponzori Ľudovít Mišík, Ľudovít Pavlo, Anton Polák a mnohí spoluobčania, ktorí na pomník prispeli zo svojich skromných dôchodkov.

Prezident SR Ivan Gašparovič prevzal nad slávnostným odhalením pomníka záštitu.

Prinášame príhovory osobností, ktoré o publikovanie prejavili záujem.

Príhovor

Ivana Gašparoviča
prezidenta SR

História žije ako pravda vo faktoch a dokumentoch. Každé necitlivé, ba až nevraživé vstupovanie do jej reálií, motivované osobnými či politickými záujmami, robí z nej

polopравdy. A s tými sa bojuje ťažko a dlho.

Týka sa to aj osobnosti Andreja Hlinku, jednej z najvýznamnejších postáv našich uhorských, československých a osobitne slovenských dejín. Na jeho hodnotenie sa používali rozličné metre, pokrivené ideologickými kritériami. A tie mu boli schopné pripísať aj posmrtné činy. No nech mu už interpreti dejín pripisovali akékoľvek aktivity, nikdy ho nemohli obísť v dejinách slovenského národa.

Katolícky kňaz Andrej Hlinka bol predovšetkým mužom činu. Vidiac nepravosti, ktoré sa páchajú na chudobe, z ktorej vzišiel, snažil sa riešiť predovšetkým ekonomické a sociálne, i štátoprávne problémy, v ktorých žil náš národ. Podporoval družstevníctvo, rozvoj priemyslu i bankovníctva. Ale aj striednosť. No vzdelávanie a poznesenie kultúry Slovenska vr-

Ivan Gašparovič, prezident SR, ukazuje prítomným vzácny dokument - Pittsburghskú dohodu

Ak chceme pravdivo vnímať vlastné dejiny Andrej Hlinka v hlavnom meste

chovato a v tom najširšom zmysle. A neoddychol si ani vtedy, keď bol vo väzení.

Nikdy Slovensko nerozdeľoval. Vždy sa ho snažil zjednocovať. Ako hrdý Slovák bol nielen duchovným, ale aj praktickým človekom. Keď sa nenašiel líder riešenia celonárodných záujmov, obetavo bral na seba bremeno zodpovednosti a konal.

Andrej Hlinka bol bytostne spojený s dejinami Slovenska a slovenské dejiny sú spojené s Andrejom Hlinkom. Jeho hlas akceptovali aj významné európske osobnosti.

Najmä potom, čo tragické udalosti v Černoveji otriasli nielen Slovenskom, ale aj vtedajšou Európou. Osud slovenského národa a jeho požiadavky tak opätovne vystúpili aj na medzinárodnú scénu.

Ak chceme pravdivo vnímať vlastné dejiny, musíme zodpovedne vnímať aj ich osobnosti. Osobnosť Andreja Hlinku, jeho zástoj i

zasluby sú súčasťou vedomého slovenského národného bytia.

Bol zástancom Pittsburghskej dohody, ktorú považoval za dobrý základ budovania Česko-Slovenského štátu. Jeho myšlienka autonómie prešla rôznymi modifikáciami. Nové generácie politikov ju postupne transformovali v zmenených povojnových podmienkach do podoby federálneho usporiadania štátu. Aj vďaka tejto transformácii Slovensko dospelo vo svojich dejinách k modernému samostatnému štátu.

Takéto chápanie osobnosti Andreja Hlinku v politických a národnostných dejinách Slovenska by nikoho nemalo dráždiť, či dokonca urážať. A to, čo sa tu, na tomto mieste stalo pred pár dňami, považujem za vrcholný prejav zbabelosti a nekultúrnosti, za dôsledok toho, ako povrchne pristupujeme k úlohe osobnosti v našich dejinách. Napriek tomu – dnešným aktom chceme každému uľahčiť vstupovanie do hĺbky našich dejín. Teda aj do Hlinkových postojov a cieľov. Veď bojoval za to, čomu veril, za čím šiel vedno s národom. Nespreneveril sa ani krížu, ani kolíske.

Želajme si, aby ciele, ktorým bol Hlinka verný celý svoj život, upevňovali našu štátnosť, národné a vlastenecké povedomie!

Príhovor

Anny Belousovej,
podpredsedníčky NR SR

Zišli sme sa dnes tu v hlavnom meste Slovenska Bratislave, aby sme si pripomenuli a uctili pamiatku jednej z najvýraznejších osobností slovenských dejín, akou je bezpochyby Andrej Hlinka. Na dnešný deň pripadá 69. výročie prinesenia originálu Pittsburghskej dohody na Slovensko, v tomto roku si

pripomenieme 69. výročie jeho úmrtia. Ale tento rok je zároveň aj 100. výročím založenia Slovenskej ligy v Amerike i 100. výročím hanebnej masakry v Černoveji, keď si civilizovaný svet všimol pôsobenie Andreja Hlinku vo verejnom, spoločenskom a politickom živote, ktorým podstatne ovplyvnil historický vývoj nášho národa v celej prvej polovici 20. storočia.

Bohužiaľ, dnes treba vysvetľovať kto bol Andrej Hlinka, pretože mnohí ho poznajú buď iba zo 1000-korunovej bankovky, alebo ho spájajú s obdobím 2. svetovej vojny, ktorú on nezažil, veď zomrel roku 1938. Jeho život, dielo i odkaz vystihujú najlepšie tieto jeho slová:

„Sloboda a blaho môjho ľudu, z ktorého pochádzam – a pyšný som, že z neho pochádzam – bude mi celým mojim životom sprievodnou hviezdou. Ona ma povedie i v tých najťažších časoch života, aby som pracoval na jeho telesnom i duševnom povznesení, ona mi dá silu a nadšenie borit' sa za časné i večné poklady jeho duše: za kresťanskú osvetu a drahú našu materskú reč.“

Toto programové vyhlásenie už desaťročnou verejnou činnosťou zoceleného kňaza, ktorého služba oltára a láska k jemu zverenému ľudu priviedli od jednoduchého katolíckeho kňaza-farára až ku politickej činnosti.

Slováci Andreja Hlinku volali „Otcem národa“, t. j. svojim otcom. Nie vždy bol tak chápaný tými, ktorí si mysleli, že vládli tomuto národu.

V druhej polovici 20. storočia režim, ktorý si Slováci slobodne nezvolili, urobil všetko, aby sa meno Andreja Hlinku úplne vymazalo zo slovenských dejín – veď sa zmocnili aj jeho telesných pozostatkov a

nechali ich zmiznúť bez stopy – slovenský národ na Hlinku nezabudol. Dokázali to nad slnko jasnejšie prvú verejnú oslavu Andreja Hlinku tu v Ružomberku hneď v roku 1990, keď tisíce Slovincov a Slovákov zaplnili nielen námestie okolo jeho farského sídla, ale aj viaceré príľahlé ulice. Už vtedy sa však ozvali aj hlasy tých, ktorým Andrej Hlinka prekážal, a doposiaľ sa také hlasy ozývajú. Žiaľ, ani po osemnástich rokoch od pádu Železnej opony a štrnást rokov po obnovení našej štátnej samostatnosti naši tzv. profesionálni historici – okrem nepatrných výnimiek – nedokázali zrekonštruovať slobodný, nepredpojatý, nakoľko len možno objektívny ľudský, kňazský a politický profil tejto jedinečnej slovenskej osobnosti a nedokázali knižne vydať jeho články, reči a úvahy.

Dnes by som tu rada vyzdvihla jednu nie príliš známu dimenziu tohto profilu. Často sa zabúda aj na medzinárodné rozmery nášho oslávenca: Sú to medzinárodné, európske odrazy a hodnotenia Andreja Hlinku.

Andrej Hlinka získal sympatie pre slovenský národ v širokých vrstvách českého ľudu. V roku 1907 po jeho prednáške v Prahe na Slovanskom ostrove nadšení študenti zo slávnostného primátorského koča, ktorý mal odviezť Hlinku do hotela, vypriahli vyzdobené kone a sami ťahali koč, kým nadšený dav na chodníkoch vyvolával heslá „Ať žije Slovensko! Sláva Hlinkovi!“

Tak černojská tragédia, ako aj Hlinkova kauza v Ríme vzbudili záujem aj v zahraničnej tlači, takže sa svet začal zaujímať aj o to,

Anny Belousovej, podpredsedníčka NR SR

čo sa na Slovensku deje. O Andrejovi Hlinkovi a o položení Slovákov v uhorskom žalári národov vedel nielen Nór Bjornstjerne Björnson, ale aj Škót Róbert Seton-Watson, Rus Alexander Pappov, Moravan Alois Kolísek, či Švajčiar William Ritter, ktorí civilizovanému svetu pripomínali národnostný útlak Slovákov v Uhorskom kráľovstve pretvárajúc sa na šovinistický maďarský štát. Na prelome 19. a 20. storočia, len za desaťročie 1898 až 1907, bolo za slovenskú vec odsúdených čaši 400 ľudí a peňažné pokuty dosiahli 25 000 zlatých – tento útlak dosiahol beštiálnych rozmerov 27. októbra 1907, keď maďarskí žandári strieľali v Černej do bezbranných ľudí: 15 mŕtvych, 10 ťažko a 60 ľahšie zranených...

Takto aj Hlinkovo utrpenie prispievalo k tomu, aby sa situácia na Slovensku stala európskym problémom. To bolo jednou z charakteristík aj celej ďalšej politickej činnosti Andreja Hlinku až do jeho smrti.

Amerických Slovákov si Hlinkov boj za uznanie Slovákov ako svojbytného národa a za autonómiu Slovenska získal od samého začiatku. Ich publicistická aj finančná pomoc bola veľkou oporou pre Hlinkovu činnosť. Po tom, čo v roku 1926 odmietol ponúknutú finančnú podporu zo strany Nemecka, americkí Slováci ho pozvali na päťmesačný prednáškový pobyt v Spojených štátoch amerických, kde mal možnosť informovať o situácii Slovákov a získať veľa nových sympatií.

Keď Andrej Hlinka 16. augusta 1938 odovzdal v Ružomberku svoju dušu Stvoriteľovi, tak najväčšia časť informatívnej tlače, ako aj významné mienkotvorné periodiká zaznamenali túto stratu pre slovenský národ a vyjadrovali svoj obdiv k jeho životnému dielu. Tak rakúsky univerzitný profesor a diplomat Otto Forst de Battaglia v belgickom časopise *La revue catholique des idées et des faits* venoval tri strany hodnoteniu života a diela Andreja Hlinku, porovnávajú ho k biblickému Mojžišovi, pričom vyhlásil, že „Hlinkovi treba ďakovať za nezmerený mravný pokrok, ktorý Slováci urobili v poslednom polstoročí.“

Ale aj bratislavské *Židovské noviny* v deň Hlinkovho pohrebu venovali mu veľmi úctivý nekrológ, ktorý sa končil vyznaním: „Keď sa skloníme i my pred pamiatkou tohto muža a zúčastníme sa na smútku slovenského národa, dávame tým česť jeho statočnému zmýšľaniu, ktoré voči nám preukázal.“

Preto môžeme s pokojným svedomím tvrdiť, že Andrej Hlinka svojím životným dielom podstatne prispel aj k postupnému včleňovaniu slovenského národa do európskeho spoločenstva národov, ktoré dnes vyústilo do novej organizačnej štruktúry ako spoločenstvo suverénnych štátov – Európska únia. V nej máme nádej a povinnosť dosiahnuť a zachovať si to, čo bolo podstatných obsahom Hlinkových politických snažení: uplatnenie svojho prirodzeného práva na samostatný kultúrny, náboženský i hospodársky vývoj podľa našich hlboko do dejín prvého tisícročia siahajúcich národných koreňov, v súlade a s plným rešpektom pre tie isté práva všetkých našich susedných i európskych národov a štátov.

Ivan Gašparovič, prezident SR, kladie veniec k pomníku Andreja Hlinku

Slovenská národná strana, najstaršia politická strana Slovákov, ktorá od svojho vzniku v roku 1871 bráni národné, kresťanské a sociálne hodnoty nášho národa, vyvinie v slovenskom parlamente zákonodarnú iniciatívu, aby Národná rada Slovenskej republiky prijala zákon: „Andrej Hlinka sa zaslúžil o slovenský národ.“ My si ctíme jeho dielo vykonané v prospech Slovenska a chceme, aby si všetky pokolenia Sloveniek a Slovákov, na Slovensku i v zahraničí uvedomovali, čo Andrej Hlinka znamenal a nik nemôže, i ten jeho najväčší politický odporca, poprieť výkon a prácu, ktorú zanechal Andrej Hlinka slovenskej histórii...

Slovenky, Slováci! Vďaka Ti, Bože, že si nášmu národu dal otca národa, Andreja Hlinku! Kiež pamiatka na tohto muža pravdy, práva a spravodlivosti vzbudí v každom z nás horúci cit pre česť a národnú hrdosť...

Tento pomník je príspevkom k „slovakizácii“ hlavného mesta Slovenska, v ktorom okato chýbajú symboly sprítomňujúce minulosť nášho národa i prítomnosť našej štátnosti. Bratislava stavia pomníky „Šone-Nácimu“, „Čumilovi“, „paparacom“, „dobyvateľom v napoleonských uniformách“ atď. Hlavné mesto si málo uctieva alebo vôbec neuctieva veľkánov nášho národa. Tento pomník je prvým významným krokom k poslovenčeniu metropoly Slovenska. Myslím si, že nie je náhoda, že doslova v predvečer Trianonu bol tento ešte neodhalený pomník vandalmi hanebne zneuctený. Toto nás však nesmie ani zneistiť, ani pomýliť, ani zastaviť. Cudzie nechceme, svoje si nedáme: chceme len to, čo nám patrí:

Slovensko Slovákom! Verím, že nielen v Bratislave, ale aj v iných slovenských mestách budú pribúdať pomníky na počesť veľkých mužov a žien nášho slovenského národa.

Nuž nech tento pomník nám všetkým a najmä Bratislavčanom pripomína, že Bratislava je hlavným mestom celého Slovenska tak, ako Andrej Hlinka je otcom celého národa.

Nech žije Andrej Hlinka!
Nech v rodine európskych štátov prekvitá Slovenská republika!
Nech žije Slovensko!

Príhovor Slavomíra Drozdu, starostu bratislavskej mestskej časti Ružinov

Je pre mňa ako starostu mestskej časti a zástupcu obyvateľov bratislavského Ružinova veľkou ctou spoločne odhaliť pamätník významnému predstaviteľovi moderných slovenských dejín - Andrejovi Hlinkovi. Hoci na narodil na Liptove v rodine chudobného maloroľníka a pltníka a cirkevnú činnosť vykonával v Ružomberku, Bratislavu často a rád navštevoval. Dňa 5. júna 1938 v našom meste mal aj posledné verejné vystúpenie. Dva mesiace pred smrťou prehovoril na manifestácii k 20. výročiu Pittsburskej dohody. Prišlo ho pozdraviť vyše stotisíc ľudí zo všetkých kútov Slovenska. Nielen účastníci manifestácie, ale aj Hlinka bol dojatý množstvom ľudí, ktorí ho pozdravovali. Andrej Hlinka robil všetko preto, aby slovenský národ pod Tatrami prebudil a začal sa národný pohyb.

Keď sa roku 1918 pred slovenskými politikmi vynorila otázka, či pôjdu Slováci ďalej s Maďarmi alebo s Čechmi Hlinka, podporil štát

s Čechmi. Po vzniku Česko-Slovenska v Prahe nemali konkrétnu predstavu ako postupovať na Slovensku. Podľa Pittsburskej dohody Slovensko malo mať vlastný snem, súdnicstvo, vnútornú správu a slovenčina mala byť úradným jazykom. Ústava novovzniknutého štátu však neuznávala existenciu slovenského národa. Hlinka preto odišiel v auguste 1919 do Paríža na Mierovú konferenciu s memorandom v ktorom sa o. i. hovorilo: *...márne klopec a žiadame, aby sa pánom prezidentom Masarykom v Pittsburskej dohode písomne sľúbená autonómia Slovenska čím skôr v život uviedla.*

Celý život neustúpil od myšlienky, že Slovak má právo byť pánom vo vlastnom dome. Určite v Hlinkovej politike a jeho postojoch možno nájsť chyby, ale nemožno jej uprieť oprávnenosť. Urputne bojoval za slovenskú reč, za slovenskú autonómiu, za národné práva. A preto je pre nás veľkým politikom. Jeho idea, suverénneho národa sa napokon i naplnila. Andrej Hlinka bol politikom, ktorý obetoval takmer celý svoj súkromný život verejnému, národnému záujmu. Takáto obeta je najväčšou devízou politika. Politiku vnímal ako službu národu, nie ako nástroj osobného profitu. Preto je Andrej Hlinka jedným z najvýznamnejších slovenských politikom v 20. storočí.

Ako starosta Mestskej časti Bratislava-Ružinov som hrdý, že v našej mestskej časti máme po ňom pomenovaný park a odhalením pomníka mu vzdávame patričnú úctu a vďaka. Je smutné, že nezmámi vandali ho hneď v prvý deň po jeho umiestnení výrazne poškodili. Andrej Hlinka bol umierneným politikom. Rád by som apeloval, aby sme i my boli k sebe slušní, a aby sme v nás potlačili zbytočné vášne.

Ďakujem všetkým, ktorí sa na

tomto slávnostnom akte podieľali, a ktorí ho prišli svojou prítomnosťou podporiť.

Príhovor Stanislava Májeka

Keď sme si na tomto mieste pred tromi rokmi pripomínali 140. výročie narodenia Andreja Hlinku, vyjadril som želanie mnohých Slovákov, aby sa mu v tomto parku postavil dôstojnejší pomník. Toto želanie sa dnes stalo skutočnosťou, za čo patrí vďaka všetkým, ktorí k realizácii prispeli. Už samotný fakt, že sa nachádzame v parku, ktorý nesie jeho meno, svedčí o peknom vzťahu občanov mestskej časti Ružinov k významnej osobnosti našich dejín. Žiaľ, našli sa aj takí, ktorí pomník cielene poškodili. Som rád, že spoločnosť neostala ľahostajná a tento hrozný čin odsúdila.

Tým, že sa dnešná slávnosť koná za účasti J. Ex. pána prezidenta Ivana Gašparoviča, vzdáva sa úcta Andrejovi Hlinkovi na najvyššej úrovni. Na všetky jeho zásluhy mysleli aj autori pamätníka. Bronzová busta a mramorový obklad s primeraným textom chcú vyjadriť dôstojnosť tejto charismatickej osobnosti. Na zadnej strane pomníka sa nachádza nápis, ktorý pripomína tragickú udalosť v jeho rodnej Černej. Od tejto udalosti uplynie v októbri tohto roka 100 rokov. Veríme, že pomník prispeje k prehĺbeniu národného povedomia ďalších generácií.

Na budúci rok si pripomenieme 70. výročie prinesenia Pittsburskej dohody na Slovensko a 70. výročie úmrtia Otca nášho národa. Vzhľadom na uvedené výročia podáva Spoločnosť Andreja Hlinku návrh, aby obdobie od augusta 2007 do augusta 2008 bolo vyhlásené za ROK ANDREJA HLINKU, ktorý by sa slávnostne zavšil v Ružomberku. Váš potlesk považujem za súhlas.

Ing. Stanislav Májek, architekt pomníka

Svojim príspevkom chcem poukázat' na historický vývin frazeologických jednotiek od obdobia Veľkej Moravy cez stredovek a barok až po súčasnosť. Môžeme sa z nich dozvedieť o vývine myslenia ľudí, o spoločenskej situácii v krajine počas dlhého historického obdobia.

4. júna 2007 si tiež pripomínáme 120 rokov od smrti Hugolína Gavloviča, barokového kňaza a spisovateľa, ktorým výraznou mierou ovplyvnil sloven-skú frazeológiu.

Pod pojmom frazeológia rozumie-me súhrn frazeologických jednotiek, frazeologických zvrátov, frazém v jazyku. O charaktere jazykovej jednoty rozhoduje vždy význam. Dôležitou funkciou frazeológie je aj obraznosť. Z obrazného pomenovania sa frazéma stáva vtedy, ak „sa uchytiť“, opakuje, ustáli, keď ju začnú používať iní. Frazeologizmus vzniká preto, aby priblížil to, čo je ťažko uchopiteľné. Je prejavom ľudovej a ľudskej múdrosti a životných skúseností.

Frazeológia je systém kultúrnych hodnôt, znakov, postojov, pričom sa v nej objavujú i mimojazykové faktory, zvyky, poverky, náboženstvo, poľnohospodárstvo, veda, kultúra a pod. Dôležitá je nielen pre poznanie historického vývoja jazyka, ale aj pre poznanie jeho súčasného stavu. Slovo frazeológia sa po prvýkrát vyskytlo v názve grécko-latinského slovníka M. Neandra v roku 1558. Označovali sa ním slová a zvraty typické pre istý jazyk, ale ťažko preložitelné do iných jazykov.

Frazeologizmy sú významovo a funkčne veľmi komplikované jednotky. Význam býva niekedy veľmi neprístupný a zašifrovaný. Dôraz sa kladie na sémantickú stránku frazém. Počet frazeologizmov v národných jazykoch je veľký, ich vznik nie je náhodný. Keďže existovali už v predspisovnom období iste zodpovedajú zkladným potrebám vyjadrovania.

Medzi základné vlastnosti frazeologizmov patrí: ustálenosť, obraznosť, ekvivalentnosť alebo rovnocennosť so slovom, expresívnosť, emocionálnosť, nerozložiteľnosť, súvzťažnosť a prenesenosť významu.

Frazeológia sa začínala vyvíjať najmä v období Veľkej Moravy v rokoch 833 – 906. Frazémy sa prispôbovali historickému obdobiu. Ľudia sa pri ich tvorení zameriavali na vonkajšiu skúsenosť a tvorili najmä frazémy s náboženskou tematikou, pričom využívali biblické a antické motívy. Poukazovali na problémy sociálneho charakteru, medzi ktoré patrili pýcha, lakomstvo, škodenie iným ľuďom, krádeže a i.

Z frazém, používaných v staroslovenskom období, môžeme uviesť zopár príkladov: Čo môže slepec vodiť slepca? Azda nepadnú obaja do jamy? V období baroka ľudia ho používali nasledovne: Kdo komu jamu kopá, sám do ní upadá.// Kto jamu kope, do nej ver padne. V súčasnosti, analogicky, sa vytvorilo príslovie: Kto druhému jamu kope, sám do nej spadne.

Frazeologizmy sa nedajú vysvetliť presne, môže sa iba predpokladať ich správny význam, pretože človek si môže tieto frazeologizmy vysvetliť rôznymi spôsobmi. Ďalej napríklad frazeologizmus: Kto si myslí, že stojí, nech si dá pozor, aby nespadol. V baroku toto príslovie poznali v rovnakom znení, a poznáme ho podobne i dnes. Hovorí sa: Nosiť hore nosom dierky.// Hore hľadel, spadol do jamy.

Prípadne ďalšie: Nedávajte to, čo je sväté psom, ani nehádzte svoje perly prasatám.// Keby pán vedel, v ktorú dobu príde zlodej, bdel by a nedal by podkopať svoj dom.// Prišiel deň, v ktorom musíš obetovať baránka.//

ONDREJ HALÁS

Klenoty slovenčiny

Tento kalich ťa nemôže minúť.// Nie je možné, aby ťa tento pohár minul.// Akou mierou meriate, takou vám namerajú.// Nenal by si vziať svoje „lože“.// Nesluší ti niešť lože.// Ak nesejú, ani nežnú.// Ani Šalamún v celej svojej sláve nebol oblečený ako jeden z nich.// Múdry ako Šalamún.// Keď prestal hovoriť, povedal.// Tak veľmi hádzali kamene, až naplnili jaskyňu kameňmi.

V stredoveku sa frazeologizmy uchovali a ďalej rozvíjali. Stredoveká frazeológia sa obohacovala o ďalšie frazémy. Objavili sa v ňom frazémy od rímskych, gréckych filozofov, i keď najväčší rozmach frazeologizmov, nastal až v období baroka. Medzi frazeologizmy tohto obdobia patria: Múdry ako Šalamún. Dnes sa používajú spojenia: Byť múdry ako Šalamún, prípadne ironicky: Byť múdry ako Šalamúnove nohavice.

K ďalším stredovekým frazeologizmom patria: Šalamún: Planét sa nesmieš báť, múdre mu všetko sa na tomto svete darí, on vládne planétam, neľakajú ho máry.// Šalamún pre ženské vnady súžil modlám, Samson sám aj okuliare preto stratil.// Nečakaj nešťastie a drž sa rovnej čiary.// Ist' musíš do seba, ako myš do tesnej škáry.// Plat' skupáňovi sám tak, ako sa on tebe pričínil.// Nech je ako Jakob požehnaný.// Matuzalemov daj mu vek.// Nekvitne statočnosti kvet.// Vyháňa vlka z lesa hlad.// Ecclesiast: Užijaj si mladosti.// Mladý vek, časy rušnosti sú iba kľam a nerozum.// Ak sa chceš páčiť, mlč.// Ostane len pre farára, ako peniaz, čo nie je platný.// Čo lotor splietol, to sa vie.// Šesť býčkov spraví viac ako traja.// On trpí a med' líže ona.// Čierna či plavá, jeden krám.// V dvoch srdciach jeden oheň sála.// Vlčie mäsko je ako pierce, ľahšie než lučišnický šíp.// Máš vlčie zuby, nimi škrip.// Ten čo vždy stojí, zriedka sedí.// Tak dlho si koza hniezdo chystá, až ju sedliak ženie z maštale.// Tak sa hľadá šťastie ospalé, až vám zmizne pri nejakom špase.// Tak sa dlho človek na psa chystá, až to mazná v lásky návale.// Tak dlho sú hrušky v hrbe listia, až zhnijú v peknom zábale.// Tak sa dlho váha na kare, až vám všetko zmizne sťa groš.// Tak sa dlho človek smeje píska, až ho od slz pália okále.// Tak do džbána tečie voda čistá a až sú z neho črepy na skale, tak sa dlho derú škrapále.// Tak sa dlho hore-dolu drísta, až vás ženú ako v úpale.// Tak sa dlho na každý sľub píska, až vám zláme všetky koštiale.// Tak dlho čut' piesne zúfali, až raz sviatky ukážu sa zase.// Tak je štedrý – áno doza-ista – až je žobrák a má po chvále.// Tak sa dlho modlí zúfale, až už nevie nič o svojej spáse.// Tak dlho sa motá po kale, až si povie: Dost' už, bo ťa trasie!// Tak ho mláčia, až sa raz dostane, potom sviatky ukážu sa zase.

človek taktiež vychádzal pri tvorení frazém zo spoločenskej situácie daného obdobia, jednotlivých otázok či problémov. Najviac takýchto frazeologizmov, prísloví, porekadiel, povrávok a sentencií sa uchovalo v diele D. S. Horčičku Nový trh Latinsko-slovenský, ktorý má 1253 prísloví, povrávok, porekadiel, sentencií, a tiež v diele H. Gavloviča Valašská škola mravův stodola, ktorá obsahuje 1298 didaktických básní, v ktorých používa zozbierané frazeologizmy. Títo dvaja barokoví spisovatelia sa snažili prepísať, všetky frazeologizmy, ktoré sa dovtedy poznali, používali na Slovensku, respektíve v Uhorsku.

Hugolín Gavlovič, vlastným menom Martin Gavlovič, sa narodil 11. novembra 1712 v Poľsku, zomrel 4. júna 1787 v Horovciach. Vzdelanie získal v školách v Trstenej a Žiline, v roku 1733 vstúpil do františkánskej rehole. Za kňaza ho vysvätili v roku 1738, potom pôsobil ako kazateľ v Žiline, Pruskom a Horovciach. Ťažko ochorel na zápal pľúc, preto sa chodieval liečiť do hôr na salaše, kde vznikali námety, ale i jeho diela. Jeho tvorba bola rozmanitá, no veľa z nej zostalo iba v rukopisnej podobe, prípadne sa stratilo. K najznámejším dielam patrí: Valašská škola mravův stodola; Škola kresťanská s veršami zvaná; Škola duchovní aneb naučení k duchovnému rozjímaní; Cvičení duchovné; Pet sto naučení o dobrých mravoch a iné. Svojou tvorbou dokázal potenciál slovenského jazyka v jeho predspisovnej forme. K frazeologizmom baroka patria spojenia ako: Kdo dva brehy vraz chce chytať, ďaleko uplyne, ani jedného nechytí, a tak svůj cíl mine.// Nepchaj prsty medzi dvere, jak o prsty stojíš, nevstrkuj se, kde sa vadá, jak se zvydy bojíš. Poznáme viaceré príslovie s týmto významom: Nehas čo ťa nepáli.// Nestrkaj nos do cudzích vecí.// Nefúkaj do cudzej kaše.// Byť medzi dvoma mlynskými kameňmi. Patrí sem aj frazeologizmus: Dobré kurča sa nevyliadne zo zlého vajca. (Gartner)// Od zlej vrany zlé vajce. (Gellius) V súčasnosti sa okrem iného používa i spojenie: „Jablko nepadá ďaleko od stromu“.

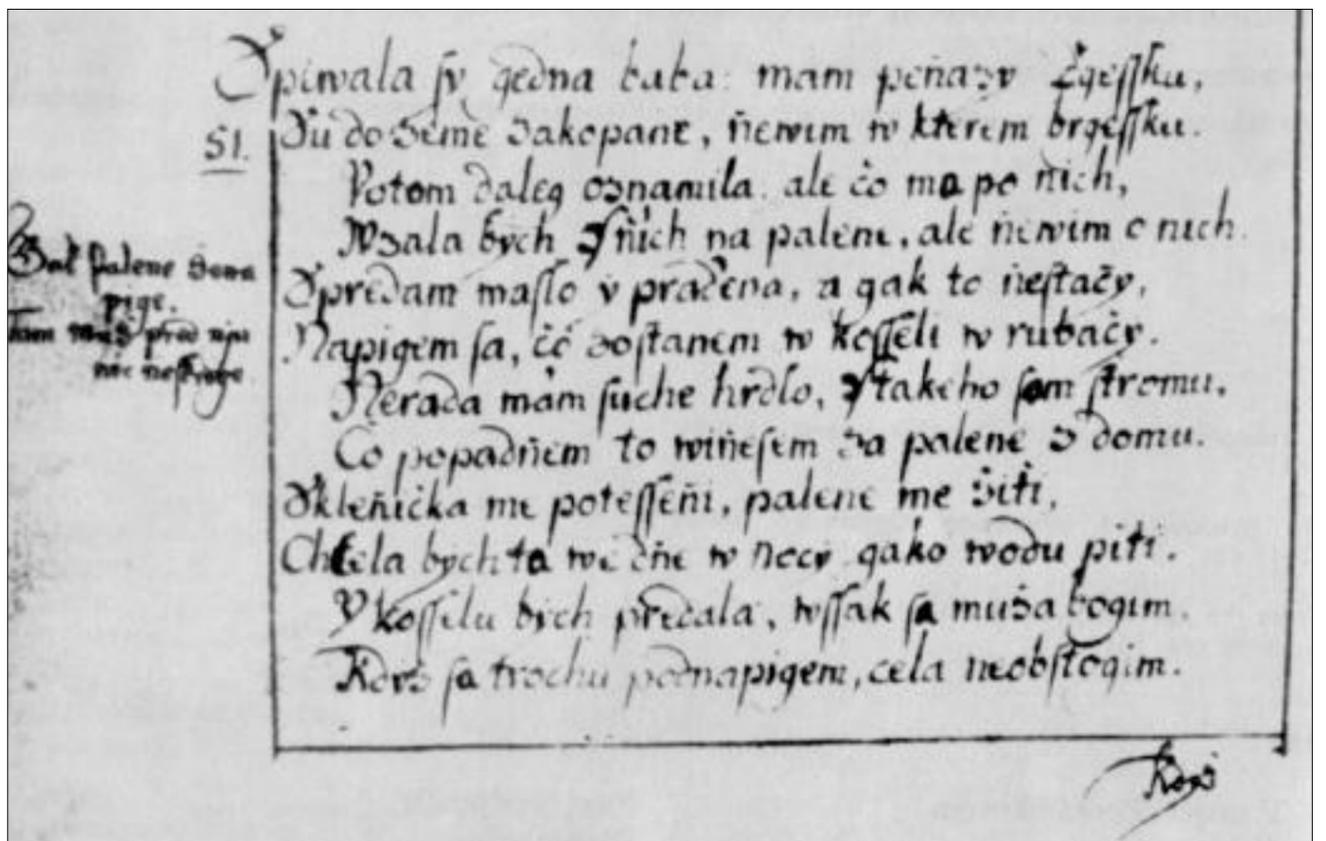
V baroku sa analogicky so súčasným vyjst' na posmech, používalo frazeologické spojenie: (kacíri) honori, pompi ze swogeg wiry robga, ale na hanbu windu (1770) /Kacíri, pompi zo svojej víry robia, ale na hanbu vyjdu/. V súčasnosti hovoríme: vyšiel na svet-skú hanbu, vyšiel na svetský posmech, vyšiel na psiu smiechotu. Spojenia vyjst' navniwoč, nazmar, na skazu, na škodu majú v histórii viac variantov. Budem-li na dedine bývat, tak neomilne ten grunt mi na mar a skazu winde. (1712) /Budem-li na dedine bývat, tak neomylné ten grunt mi na mar a skazu vyjde/.

K ďalším barokovým frazeologizmom patria: Nič v svete dlho netrvá, po jasnom dni mračnosť býva.// Malých ľudí s potupením nezahadzuj mimo, obyčajne v malých súdkoch dobré býva víno.// Sedem hodín k odpočinku, devet' k lenivosti, jak nekdy spis osem hodín, dost je až k sýtosti.// Neprinese do kuchyne nič dluhé spávaní, neb v prísloví se menuje žebrácké kochání.// Čo je zlého, čo dobrého z knihy poznať můžeš, v dobrých veciach i druhému, i sobe pomúžeš.// Nehorší zver jest podchlebník, zlu obyčej mívá, nejmiv může uskoditi, když se ti usmívá.// Samého sebe poznati jest velké umení, ani užitečnejšího v celém svete neni.// Neplodí zlý strom k jedení dobrého ovoce, tak nebývá obyčejne lepší syn od otce.// Pravdu oznám pred kýmkoľvek, jak mluvití musíš, nedbaj na to, že pro pravdu protivě okusiš.// Práca zámky učinila, mestá i pevnosti, zahrady, role, vinice lidem k potrebnosti.// Jazyk, který bez rozumu mnohé věci búchá, škodí sebe, snad i temu, který ho posluchá.// Pes ze srsti a pták z perí a človek z jazyka se poznává.// Kdo dá cukru do smetana, masla nenamutí, bláznivost v řeči zmišaná nemá žádné chuti.// Nemúdry se velmi těžko dobrému naučí, když je v zlosti, nemůže být ku dobrému síci.// Je jako hrnec rozbítý srdce bláznivého, nemůže sobe nazbírát múdrosti do neho.// Mnoho řečí, málo vecí.// Čo sa týka sľubov, nuž každý byť boháčom môže (Ovidius) // Bližší sobe každý než druhému.// Na tvrdé vlasy, tvrdá britva.// Bližšia košeľa ako kabát. (Plautus) // Ja o Havle, ty o Pavle.//

Všetchny věci nám a naše zas iným sa páčia (Gellius) // Z tej istej dielne (Cicero) // Ťahajú to isté jarmo.// Piate koleso.// Má se jako hrach pri ceste.// Hladný nepreberá.// Brucho nemá ucho.// Jako starí spívajú, tak mladí privykají.// Smrt' všem lidem činí konec, každý na jej pride tanec.// Smrt' je posledná hranica vecí. (Horatius) // Zomrieť je všeobecné, smrt' nešetří hodnoty žiadne.// Dreva kus krivý či rovný horí rovnako v ohni.// Každý deň sme hrobu bližší. V súčasnosti, k posledným frazeologizmom, najčastejšie používame spojenie „Čo nás čaká to nás neminie“.

Vo všeobecnosti sa stretáme s množstvom frazeologizmov, prísloví, porekadiel, sentencií, povrávok, ktoré nezanišli v prachu času a používajú sa i dnes. Diela Gavloviča či Horčičku sa stali východiskom mnohých súčasných jazykovedcov. Nemali by sme zabúdať na problémy, ktorým určite neraz čelili, keď sa pokúšali zozbierať tieto „klenoty slovenčiny“.

POUŽITÁ LITERATÚRA
Buffá, F.: O poľskej a slovenskej frazeológii. Bratislava, Veda 1993.
Gavlovič, H.: Poučenia o dobrých mravoch. Bratislava, Tatran 1987.
Gavlovič, H.: Valašská škola. Bratislava, Tatran 1977.
Horčička, D. S.: Neo-forum Latino-Slavonicum - Nový trh latinsko-slovenský. Bratislava, Tatran 1988.
Kákošová, Z.: Z klenotnice slovenského písomníctva. Bratislava, UK 2001.
Kol. autorov: Baroková poézia. Bratislava, Tatran 1977.
Kol. autorov: Historický slovník slovenského jazyka II. Bratislava, Veda 1992.
Kol. autorov: Historický slovník slovenského jazyka III. Bratislava, Veda 1994.
Kol. autorov: Historický slovník slovenského jazyka V. Bratislava, Veda 2000.
Kyrmezer – Mošovský: Komédie. Bratislava, Populart 1995.
Miko, F. a kol.: Frazeológia v škole. Bratislava, SPN 1989.
Minárik, J.: Z klenotnice staršieho slovenského písomníctva III. Bratislava, Tatran 1988.
Mlacek, J.: Slovenská frazeológia. Bratislava, SPN 1984.
Skladaná, J.: Frazeologický fond slovenčiny v predspisovnom období. Bratislava, Veda 1993.
Smiešková, E.: Malý frazeologický slovník. Bratislava, SPN 1989.
Večerka, R.: Staroslovenština. Praha, SPN 1984.
Villon, F.: Tulácke básne. Bratislava, Populart 1995.

Ukážka rukopisu Hugolína Gavloviča

PETER KARLA

Ešte sme mali mamy

Básnikov deň

Snežilo púpavami.

Kostolné ticho

zrušil dážd',

stromy si nasadzujú

zelené čiapky.

Vietor im robí

moderné účesy.

Stretávaš

len známych ľudí,
na známych miestach.

Je nedeľa.

Po voľbách

Dnes som sa učesal

obliekol nový kabát

dnes možno stretnem

človeka

čo prežil zimu

v osemdesiatom deviatom

Prechádzam mestom

stretávam

bodky v liňajkách

ako včera

Ako zajtra?

Zajtra sa učešem

a oblečiem

nový kabát...

Shackleton

Človeče

pravdivo si prišiel

i spurne a nástojčivo

S prázdnu kapsou odídeš

Na ostrove

zaprieraš dlane

do vesiel bárky

s hlbokým ponorom

Na tej poslednej

ujdeš svetu

Za ľadovú horu nádeje

Nájst' koľko stačí

Až nekonečný chlad

daruje tvojej duši

zopár teplých dúškov

Stačí nemať nič

Len byť chvíľku so sebou

Ako prvé ráno

a posledný večer

Nový vek

Letný večer

zobudzajú zvony,

na kúsky násobia ticho.

Na rodnej ulici

zneli hlasy,

rieka ich odniesla

do ďaleka.

Len slivky,

zhrbené spomienkami

a jablone,

čo zeleným perím

prikrývajú vrásky

tu túžia a mrú

za časmi,

ktoré boli už.

Ešte sme mali mamy.

U nás doma

Nad rodnou chyžou

voní šábes,

k modlitbe skláňa

zvráskavené čelo.

Osika šepká

tmavej noci

v posvätnej básni

uspávanku Keltov.

Cudziemu bohu

tam znie chorál,

dupotom koní

miesený oddávna.

Kostolné zvony

pyšne bijú

snu večnej pravdy

rovných šest' už zrána.

Šport má moc zmeniť svet

Vaše poslanie, nesené ľudskosťou a kresťanským duchom, prijímame ako dar z roka na rok s väčšou vďačnosťou.

Ján Chryzostom kardinál Korec

Dňa 12. mája 2007 sa konal IV. zjazd Slovenského Orla spojený s 15. výročím jeho obnovy. Podujatie zaujalo hĺbkou myšlienok, ale aj formálnou stránkou. Napr. šarmantné mažoretky odviekli prítomných z Blumentálskeho kostola do neďalekej sály za obdivu náhodných chodcov i vodičov áut. Tam už čakali nielen usporiadatelia, ale aj súbory Zlatňanka a Melódia. Kultúrny program, audiovizuálny referát predsedu Orla ako aj precízne vedenie procedurálnej časti Jozefom Fábrym urobilo z rokovania vyvolalo pozitívnu reakciu delegátov a hostí.

Delegáti sa zaoberali vážnou otázkou: ako ďalej, ako efektívnejšie viesť plameň orolskej osvetly do rodín, škôl, do farských spoločenstiev. Ako ozdraviť národ. Ako postaviť hrádzu proti negatívnym vplyvom a čeliť realnej hrozbe rozpadu spoločnosti.

O výsledkoch, dojmoch, ale aj ďalších prognózach vývoja nám porozprával staronový predseda Slovenského Orla Jozef Gálik.

- Ako sme postrehli, IV. zjazd Slovenského Orla mal vysokú úroveň. Získali ste takmer 100% hlasov a nadšenie delegátov a hostí...

JOZEF GÁLIK - Hladký priebeh zjazdu treba vidieť v dobrej príprave krajských snemov, kde bol postup pripravený tak, aby sme mohli dať priestor slávnostnému charakteru, vzácnym hosťom a najmä realizačným výstupom. Moja podpora v hnutí je pre mňa nielen veľká česť, ale aj záväzok viesť ORLA aj v ďalšom období a hľadať nasledovníkov. Veľkým povzbudením je pre mňa osobný list J. Em. kardinála Jána Ch. Korca, pozdravné poslanstvo prezidenta SR, pozitívne stanoviská zástupcov MŠ SR a vlády SR. V tomto vidím aj integračnú - zjednocujúcu úlohu SO a jeho staronového vedenia.

- Prekvapila stabilita Slovenského Orla v štruktúre funkcionárov...

JOZEF GÁLIK - Aktív SO sa skladá z obetavých, nezištných členov orgánov, ktorí sú pre mňa, ale aj pre celú organizáciu veľkou oporou. Za 15 rokov spolupráce nebolo medzi nami rozporu - vždy bola jediná otázka: ako to urobiť?

V žičlivom a inšpiratívnom prostredí, kde sa pohybujú fanúšikovia, je vždy výborná pracovná atmosféra a dobre sa pracuje. Navyše, podpora KBS, zo zahraničia, ale najmä z Vatikánu, od P. Kevina Lixeyho, LC, zodpovedného za Oddelenie športu pri Pápežskej rade pre laikov, je tým najlepším povzbudením.

- Na stretnutí odznelo viacero zaujímavých a podnetných vystúpení. Ktoré vás najviac oslovili, resp. ktoré by ste chceli priblížiť čitateľom...

JOZEF GÁLIK - Pozornosť si zaslúži najmä vystúpenie prezidenta Centro sportivo italiano (CSI), z ktorého by som uviedol aspoň toto: „Športové organizácie ako CSI a Slovenský Orol sa nemôžu uzavrieť do seba a sústrediť sa iba na samotnú športovú činnosť, ale vychádzajú zo športu musia podporovať dobro človeka a brániť trvalé a nemenné životné hodnoty. Šport má

moc zmeniť svet. Výchova k športu sa

tak môže stať najjednoduchším a priamym spôsobom výchovy k životu...

Šport je povolaný dať vlastný aktívny príspevok pre novú politiku pre mládež, ktorá musí byť inšpirovaná rozvojom identity jednotlivca i kolektívu v ich schopnostiach rozvoja medziľudských vzťahov... Mladí dnes potrebujú viac ako v minulosti budovať si vlastný projekt života... Iba taký šport, ktorý dokáže vychovávať k základným etickým hodnotám života, t. j. k osobnej zodpovednosti, k dobrým medziľudským vzťahom, k solidarite, iba taký šport dokáže dať odpovede na stále naliehajúce otázky, ktoré si kladie čoraz väčší počet mladých ľudí. Toto je cesta hodnôt a ideálov ako základných prvkov budovania života, ktorý nesmie byť uzatvorený v egoizme, ale naopak, musí byť otvorený potrebám druhých.“

Prezident CSI nás tiež informoval o Maratóne mieru (10 km), ktorý sa nedávno bežal z Betlehema do Jeruzalema. Vôbec nebolo dôležité vyhrať, ale zúčastniť sa, byť pri tom, keď napr. bežia spoločne Palestínčania a Izraelčania. V ten deň boli hranice medzi Izraelom a Palestínskym územím (kde leží Betlehem) otvorené bez akýchkoľvek bezpečnostných kontrol. Taliani tam mali silné zastúpenie a navrhol, že na budúci rok by mohli prísť aj slovenskí Orli.

Potešil nás aj pozdrav viceprezidentky Katolíckej športovej organizácie Poľska (KRSSP) Margaréty Jackowej z Krakova, ktorá okrem iného povedala: „KRSSP oceňuje príspevok Slovenského Orla k budovaniu solidarity medzi stredoeurópskymi štátmi. Sme radi, že máme takýchto dobrých priateľov. Nech toto stretnutie SO ešte viac posilní priateľstvo medzi našimi národmi.“

- V čom vidíte perspektívy a vize do budúcnosti?

JOZEF GÁLIK - Ak zoberieme do úvahy stav vývoja spoločnosti u nás, ale aj v Európe, reálne hrozby rozvratu spoločnosti - tento stav určite vygeneruje obranné mechanizmy vrátane puďu sebazáchovy. Osobne však verím v spojenie pozitívneho myslenia a pozitívnych síl.

Na Slovensku dochádza k zhode medzi vládňým programom týkajúcim sa podpory mládeže, kontinuity vo výchove, spolupráce s cirkvami...

V projekte ozdravenia národa vidím prekrytie záujmov štátu a Cirkvi. Optimistické je nielen pozdravné poslanstvo prezidenta SR Ivana Gašparoviča, ale aj stanovisko podpredsedu vlády a ministra školstva Jána Míkolaja.

- Čo by urýchlilo tento pozitívny proces?

JOZEF GÁLIK - Bolo by vhodné urobiť okrúhly stôl, kde by zástupcovia vlády, cirkvi, komunikačnej a spolkovej sféry definovali, kto a za akých podmienok preberie zodpovednosť - ale tým aj určite právomoc - za zdravý vývoj v spoločnosti.

- Toto je cesta oficiálna a isto potrebná. Čo by bolo potrebné urobiť zďala?

JOZEF GÁLIK - Osobne vidím vo farských spoločenstvách spiacieho obora. Treba začať od telovýchovných kútov a mini - fitcentier pre ministrantov a priateľov FÚ cez tvorbu cvičebných priestorov vo farách, cirkevných budovách a v školách. Viem si predstaviť súťaže v rámci dekanátov až po celoslovenské finále. Naviac OROL, má integračné schopnosti má šport, kultúru, výchovu, teda svoje miesto v ňom majú všetky spoločenstvá pôsobiace pri FÚ (je ich možno aj vyše sto). Veľkú budúcnosť vidím tiež v kňazských seminároch, kde už máme miestne kluby SO s možným súťažným postupom až do Ríma. CSI totiž v rímskych seminároch a kolégiách zorganizoval CLERICUS CUP - futbalový turnaj seminaristov

- Účastníci IV. zjazdu dostali aj videodokumenty na DVD...

JOZEF GÁLIK - Áno, a túto činnosť treba rozširovať, ale nemožno preto zanedbávať osobný kontakt. Istý kňaz pri tom vtipne poznamenal, že Pán Ježiš a apoštoli chodili osobne a bez DVD...

- Delegátov zaujala aj ponuka nenárodných foriem pre sociálne slabšie vrstvy obyvateľstva...

JOZEF GÁLIK - Máme v programe analýzu stavu náradia a náčinia a metodiky cvičenia s cieľom ponúknuť alternatívu ekonomicky nenáročnú. Praktická ukážka „telocvičenie do kabelky“ bola zaujímavá a vtipná a prekvapila aj zahraničných hostí.

- Pri odovzdávaní ocenení padla zaujímavá myšlienka Slovenského Orla - „Umriete úplne zdraví!“

JOZEF GÁLIK - Toto je téma na vedeckú konferenciu a súvisí s odtrhnutím človeka od zákonov prírody. Použil som tento bonmot pri odovzdávaní ocenenia páňovi Jozefovi Lužovi z Bratislavy, ktorý má takmer 90 rokov. Stále je vitálny, čulý a rád si ešte zavčívaj aj zaspieva. Starí Orli boli dlhovekí, a to je odkaz aj pre nás.

Slovenský Orol preto vyzýva predstaviteľov vlády, parlamentu, strán, hnutí, spoločenských organizácií, ale aj všetkých ľudí dobrej vôle bez ohľadu na národné, náboženské a etnické skupiny k projektu ozdravenia národa po stránke telesnej, duševnej, duchovnej s dôrazom na morálny aspekt a prevenciu proti negatívu.

Keď myslíme 20 rokov dopredu, zasadíme strom. Keď myslíme na budúcnosť, vychováваме. My, turisti, vravíme, že kto zostane stát' na úpäť hory a neprijme jej výzvu a nevystúpi na jej vrchol, navždy sa vzdá nádeje, že uvidí svet z nádhery vtáčej perspektívy.

- Otec Edmund, ste skoro 48 rokov katolíckym kňazom. O vás je známe, že pochádzate zo židovskej rodiny, teda zdalo by sa, akoby ste neboli členom národa, ktorému desiatky rokov slúžite. Mohli by ste nám povedať niečo o vašej životnej ceste?

EDMUND BÁRDOŠ: - Nikdy som nepocítil, že som mimo tohto národa. To som skutočne nikdy nepocítil. My sme boli skoro jediná židovská rodina v Podbieli na Orave, odkiaľ pochádzam. Vyrastal som medzi katolíckymi chlapcami, študentmi, bohoslovcami, ktorí určite vplývali na to moje povolanie. To je takzvaná gratia externa, vonkajší Boží dar. Lebo je dvojaký dar. Ten, čo dáva Boh do vnútra duše, to je gratia interna - vnútorná milosť - dar. Potom je gratia externa, napríklad vo forme vonkajšku, s ktorým sa stretávam, ktorý účinkuje, pôsobí na mňa. To môže byť kňaz, priateľ, to môže byť spoločnosť, s ktorou sa stýkam. Tá gratia externa vždy účinkovala. Nikdy som necítil, že som mimo národa. Preto som bol veľmi prekvapený, keď mi niekto ako chlapcovi vytkol, že som Žid. Oči som vyvaloval, čo je to. Doma som sa pýtal. Tak mi už potom doma povedali, že naša rodina pochádza z tohto rodu a tým sa to skončilo. I na gymnáziu, kde som chodil i na židovské náboženstvo, som nemal vzťah k židovstvu, lebo som nevyrastal v židovskej tradícii. Mali sme doma rodinnú kroniku, ktorá sa stratila cez vojnu. Podľa nej moji predkovia pochádzali zo Španielska, odkiaľ prišli v 15. storočí a čo je zaujímavé, vtedy, keď tam bola inkvizícia a tí, ktorí tam ostali, sa museli nútene dať pokrstiť. Moji predkovia, ktorí sa nechceli dať pokrstiť, emigrovali do oblasti Uherského Hradišťa. Boli to zväčša vysoko učené rabíni, učelia náboženstva. Za Márie Terézie bol vydaný tolerančný patent a Židia sa už mohli slobodne pohybovať, lebo predtým museli mať len isté, zákonom dovoľené zamestnanie a miesto pobytu. Napríklad Žid mohol byť len obchodníkom alebo nejakým remeselníkom, prípadne handlovať s peniazmi. Iné povolanie nemohli mať podľa vtedajšieho zákona. Keď vyšiel spomenutý tolerančný patent a naši predkovia získali slobodu, z Moravy sa presťahovali do Mošoviec v Turci. Tam bol prastarý otec obchodníkom, lebo inému remeslu nerozumel. Už ten prastarý otec chcel svoje deti, keď bola možnosť dať vzdeláť trochu vyššie. Tak už môj starý otec bol prednostom železničnej stanice, už mal vyššie vzdelanie. To je tiež zaujímavé u Židov, že sa zriedkakedy dostali k takémuto povolaniu, lebo obyčajne šli tam, kde to viac vynášalo, na medicínu, advokátstvo alebo obchod. Moji predkovia si však vyvolili štátne zamestnanie a prijali meno Bárdoš. Dovtedy Židia nemali občianske mená ako teraz, ale len rodové mená ako napríklad Jozef ben Jehuda - Jozef syn Jehudov. Podľa tolerančného patentu každý musel prijať občianske meno. Z tých čias mám meno Bárdoš.

- Kedy ste sa presťahovali na Oravu?

EDMUND BÁRDOŠ: - Mój otec už v roku 1909 bol vymenovaný za prednostu železničnej stanice v Podbieli, môj starý otec si svoje deti pri železnici umiestnil. Je zaujímavé, že - napríklad - moji dvaja strýkovia boli tiež železničari, jedna teta bola pokladníčka, predávala cestovné lístky, a jeden bol bankový úradník v Budapešti. Tam v Podbieli na stanici som vyrastal. Otec zachovával židovské náboženské zvyky, no to nebola tá ortodoxia ako tam, kde bolo viac Židov a pôsobili jeden na druhého a zachovávali židovskú tradíciu. Ja som rástol v čisto slovenskom prostredí. Ináč som ani nevedel ako po slovensky. Len viem z rozprávania rodičov, že ešte za Maďarska môj stredný brat ako dieťa hovoril po slovensky a maďarský kontrolór vyčítal otcovi, ako je to možné, že štátny úradník a jeho deti slovensky rozprávajú. V gymnáziu som sa naučil po nemcky a v Nemecku, kde som bol v

koncentračnom tábore. A ešte takú tu konverzačnú maďarčinu trochu rozumiem, ale literárnu nie. Moji rodičia, keď chceli pred nami deťmi niečo zatajiť, tak sa rozprávali po maďarsky, ale my sme tomu akosi rozumeli.

- Vyrastali ste teda v rodine, ktorá síce bola židovského pôvodu, ale už ortodoxne nepraktizovala židovské náboženstvo. Kedy vás pokrstili.

EDMUND BÁRDOŠ: - Keď som mal 21 rokov a študoval na vysokej škole. Začal som študovať geodéziu v Košiciach, ale keď Košice zabrali Maďari, vysokú školu dočasne - na rok - premiestnili do Martina, kým neprešla definitívne do Bratislavy. Tam v Turčianskom Svätom Martine som sa pripravil na krst, bez vedomia rodičov, a keď som

bol plnoletý, už 21 ročný, tam ma pán kaplán pokrstil (Jozef Valko, t. č. farár v Kláštore pod Znievom).

- Čo vás podnietilo prijať krst? Nejaký kamarát?

EDMUND BÁRDOŠ: - Moji priatelia v mojom rodnom Podbieli boli katolíci. Zdalo by sa, že podnetom - vonkajším - mohlo byť vtedajšie prenasledovanie Židov, ktoré roku 1939 začalo. V novinách boli vtedy surové útoky na Židov. Ale toto nebol môj dôvod, lebo môj najstarší brat, lekár-dôstojník, konvertoval ešte skôr, keď to prenasledovanie ešte nebolo, v roku 1937. Ja som ho nasledoval v roku 1939, v Martine, ako som už spomenul. Po krste, keď som prišiel domov, otvorene som to povedal, že som pokrstený.

- Ako to prijali rodičia?

EDMUND BÁRDOŠ: - Zamysleli sa, boli trochu zmätení z toho, ale nič také zvláštneho mi ani nevyčítali, ani neurobili. Lebo podľa zákona židovského by ma mal otec vylúčiť z rodiny, ale nespravil to. Rodičia to prijali.

- Teda Vaša rodina už bola zrastená so slovenským katolíckym prostredím?

Edmund Bárdoš: - Určite, veď tu som vyrástol, v tom prostredí. Iné ani nepoznám.

- Ako to bolo s vašim prestupom z techniky na teológiu?

EDMUND BÁRDOŠ: - Nechal som techniku a hlásil som sa na Spišskej Kapitule u pána biskupa Jána Vojtašáka, ktorý - bolo to v roku 1939 - pouvažoval, prijal ma a zaradil medzi svojich bohoslovcov. Roku 1944 som skončil teológiu a pán biskup ma vysvätil za kňaza a poslal ma za kaplána do Zubrice, ktorá je teraz v Poľsku. (Pozn.: Zubrica patrí k tým slovenským obciam na Orave a Spiši, ktoré roku 1922 vymenili za hospodársky zaujímavejšie Tešínsko, obývané prevažne Poliakmi)

- V Zubrici má pôvod vaša životná dráma, odľechenie do koncentračného tábora. Ako sa to stalo?

EDMUND BÁRDOŠ: - Tam som začal účinkovať s veľkým nadšením, s veľ-

kou radosťou. Bola to taká veľká goralská dedina, dlhá 12 kilometrov, domy rozhádzané po vrškoch. No mne ako mladému kňazovi to nič nerobilo. Ale potom prišlo povstanie. Po povstaní Nemci obsadili Oravu. V Podbieli gestapáci videli na ulici môjho otca, ktorý šiel na poštu a pýtali sa jedného človeka, kto to je. Ten povedal, že to je Žid. Tak hneď ho obkľúčili a pýtali sa: „Vy ste Žid?“ On odpovedal: „Ja som nie Žid, ja som tu penzista.“ - Veď on už bol pokrstený, aj mamička. Boli pokrstení po mne. Rodičia ako penzisti bývali v súkromnom dome - už nie na stanici. Potom tá vojenská polícia - neviem už, ako sa to volalo - šla k nám. Tam otec dobromyseľne ukázal fotografiu - však mám syna kňaza. To bolo asi v stredu a v nedeľu jedno auto zobralo rodičov a

Bože,

len Ty si moje bohatstvo, Ty si môj Pán

Rozhovor s o. Edmundom Bárdošom, uskutočnený 3. 1. 1992 v nemocnici v Trstenej

druhé šlo po mňa do Zubrice. Odvliekli rodičov aj mňa. Najprv nás sústredili tu v Trstenej, vo väzení. (Spomenul som si na to, keď ma na Štedrý deň tohto roku rozbolelo srdce a priviezli ma sem do nemocnice. Pomyšlel som si, že prvé svoje kňazské Vianoce som prežil vo väzení v Trstenej a tieto už budú moje posledné kňazské Vianoce.) Otec šiel so mnou. Mamičku dali do ženského lágru v Rawensbrücku. Bolo to v októbri 1944. Mňa prideli do lágru v Sachsenhausene, vo Veľkom Berlíne, kde sa ťažko pracovalo. Otec bol inde, už nebol práceschopný. Tam som bol až do konca vojny.

- Odvliekli vás tak rýchlo, že ste nemali možnosť odkázať pánu biskupovi alebo nejakému kňazovi, či niekomu inému, čo sa deje?

EDMUND BÁRDOŠ: - Nebolo času ani možnosti, nebolo nijaké spojenie. Iba v Berlíne raz - poprosili sme dozorca, ktorý nebol gestapák, ale staručký policajt, či by nemohol odnieť odkaz na najbližší farský úrad. Odkaz sme napísali po latinsky spolu s jezuitským novicom z Ružomberka, ktorý sa volal Munk a bol takisto židovského pôvodu. Ale ten odkaz pán biskup nikdy nedostal, lebo to už bolo ku koncu vojny a spojenie bolo nemožné.¹

- Ak Vás neboli spomienka na tie udalosti, povedali by ste niečo o tom, ako ste prežili koncentrák?

EDMUND BÁRDOŠ: - Nuž ako bolo v koncentračnom tábore. Skryte, ako kňaz, som tam účinkoval. Boli tam všetky európske národy. Vedel som sa dohovoriť po nemcky, trochu francúzsky a trochu mimicky. Napríklad s Litovcami, ktorí sú katolíci, som hovoril trochu po nemcky, trochu po francúzsky, anglicky. Keď sa nedalo nijako dorozumieť, ukázal som pri spovedi, aby sa udrél v prsia, vystrel som ruky a dal som rozhréšenie. Bolo tam hodne Slovákov, partizánov. Ja som síce medzi partizánov nepatril, ale dali ma tam k nim. Povzbudzoval som ich. Niekedy mi dali aj takúto otázku:

- Kde je ten tvoj Boh, že sa na toto tu díva, na toto utrpenie?

- Určite sa díva na nás. Možno toto utrpenie je na to, aby si si lepšie vedel vážiť rodinu. Teraz máš o ňu starosť, keď nevieš, čo je s ňou. Ale keď si bol doma, nemal si starosť a lásku. Aby si vedel precítiť, čo je to hlad a smäd a nespravodlivosť. Keď si bol doma, nevedel si sa vžiť do položenia iného človeka. Pán Boh sa díva a toto všetko je pre tvoju obnovu duchovnú a pre lepšiu všímavosť k utrpeniu iných. Aj toto naše utrpenie je - ako hovorí staré latinské porekadlo - omne malum propter bonum; všetko zlo je aj na niečo dobré.

Ten koncentračný tábor som si vlastne vyprosil od Pána Boha. Keď som bol vysvätený za kňaza, cítil som, že moja duchovnosť nie je na takej výške, na akej by mala byť. Vždy som prosil: Pane Bože, daj, aby som Ťa miloval

vek biedny. Bol som voľný, ale akosi mentálne som si to hneď neuvedomoval. Až tretí deň som sa spamätal: Bože môj, veď som sa Ti nepodakoval, že si mi zachránil a zachoval život. Isto máš so mnou ešte plány.

Potom som sa vracal dlhé časy domov, lebo som onemocnel na avitaminózu. Opuchli mi ruky, nohy, dodnes mám následky. V nemocnici, v Nemecku, pri mne ležal Holanďan, Belgičan, Francúz. Starala sa o nás medzinárodná organizácia, ktorá zriaďovala nemocnice v obytných domoch. Všetelijakými okľukami som sa dostal smerom k vlasti. Bolo treba ísť 200 kilometrov k fungujúcej železnici v Nemecku, lebo všetky mosty boli zbombardované. Našťastie Česi zorganizovali prevoz traktorom. Na špediárskej vlečke nás bolo asi 120. Tam mi ešte viac opuchli nohy. Dostali sme sa tak k vlaku a konečne sme prišli do Ostravy.

- Na čo si zvlášť spomínate pri návrate?

EDMUND BÁRDOŠ: - Mám veľmi smutný zážitok. Keď sme boli na stanici v Krnove, bol tam zástup ľudí, ktorých vyvážali - Nemcov. Keď dozorcovia Nemcov videli, že prišiel vlak z koncentračného tábora (s oslobodenými zajatcami), tak tým chudákom Nemcom - väčšinou to boli starci a staranky - rozkázali, aby odložili svoju batožinu. (Každý mal povolené vziať si so sebou 50 kg, len tie najnutnejšie veci, pamiatky, rodinné albumy, lebo tí Nemci žili istým kultúrnym životom, i keď boli obyčajní roľníci alebo iného povolania.) Smerom do vlaku s oslobodenými väzňami zakričali strážne: „Berte!“ Nato vybehli ľudia z vlaku a Nemcom tie veci pobrali. Tak mi srdce tisló: „Sme my lepší od tých SS-manov?“ To bol prvý smutný zážitok v Krnove na stanici. Potom som sa dostal vlakom do Púchova, kde som bol strašne podozrivý miestnemu policajtovi. Mal som ešte páskované nohavice z koncentračného tábora, kabát som už mal iný, ale dokument som nemal nijaký.

- Na koho ste sa najprv obrátili?

EDMUND BÁRDOŠ: - Šiel som na faru a tam som sa hlásil, že som kňaz. Pán farár v Púchove mi asi neveril. Povedal som mu: „Veľadôstojný pane, nie pod tým titulom som tu prišiel, aby som od vás dostal nejaké peniaze alebo niečo iné. Len tak som cítil, že sa môžem hlásiť tu na fare.“ Potom mi strčil do vrecka 400 korún, ale po čase som ich poštou vrátil s veľkou vďakou. V skutočnosti som ich nepotreboval, lebo vtedy sa ani nedalo nič kúpiť a vo vlaku sa cestovalo bez lístka. Ale za púchovskou železničnou stanicou je dedinka Kočkovce a tam starší pán farár už celkom ináč so mnou jednal. Začal so mnou rozprávať latinsky, pýtal sa, či viem dať rozhréšenie, pomodliť sa Otče náš, pýtal sa, kto ma ordinoval. Keď som mu všetko povedal, pobozkal ma, posadil k stolu a dal mi jesť. Iné som ani nepotreboval.

- Ktorá bola ďalšia dôležitá zastávka?

EDMUND BÁRDOŠ: - Dlhé týždne som bol v Turčianskom Sv. Martine, v nemocnici. Tam som sa zastavil, lebo môj brat tam bol lekárom. Po roku som prvýkrát spal na posteli, v perinách. Bol som v úbohom zdravotnom stave. Tam ma dlhšie liečili. Do Martina som sa vrátil práve na výročie svojej kňazskej vysviacky. Keď som trochu zosilnel, napísal som list na Spišskú Kapitulu. Pán biskup už bol vtedy internovaný. Jeho zástupca napísal, synku, keď budeš môcť, vráť sa naspäť do Zubrice. Nemal som ani reverendu, ani breviár. Vtedy to bolo ešte pod slovenskou správou, hoci už bolo po vojne. Po čase priniesol mi posol z biskupského úradu list - lebo pošta ešte nechodila, v ktorom vyzval tých, čo sa cítili Slováckmi, aby odišli z poľského územia, lebo už patrí pod Krakovskú arcidiecézu.

- Kam ste sa dostali potom?

EDMUND BÁRDOŠ: - Poslali ma za kaplána do Habovky. Titulárne, kvôli platu, som bol druhý kaplán v Dolnom Kubíne, lebo tam boli dve kaplánske miesta, ale nepotrebovali dvoch kaplánov a naproti tomu Habovka nemala kaplánske miesto. V Habovke som začal s chuťou pracovať. Ale ako navrátillec z koncentráku - som ťažko onemocnel na pľúca. Liečil som sa znovu v Martine. V Habovke som účinkoval ako kaplán tri roky. Potom ma pán biskup Vojtášák poslal za kaplána do Liptovského Sv. Mikuláša.

- Kedy ste sa znovu dostali do Habovky?

Edmund Bárdoš: - Keď pán farár z Habovky odišiel roku 1951 do penzie, poslali ma na jeho miesto. Vtedy už pán biskup Vojtášák bol vo väzení. Odvtedy účinkujem v Habovke. Z mojich žiakov viacerí boli povolani za kňazov. Aj teraz sa pripravujú niekoľkí. Mám žiaka aj u jezuitov v Trnave, ktorý šiel za novica už ako hotový inžinier. Vychovávam tam už štvrtú generáciu. Mnohí moji žiaci sú už na dôchodku a ja ešte v robote.

- Netúžite aj vy po dôchodku?

EDMUND BÁRDOŠ: - Už som sa aj pýtal do dôchodku, lebo vždy som Boha prosil, aby som mal odvahu ísť do dôchodku, keď už začnem brzdiť duchovný život vo farnosti, keď už nebudem vládvať. Tu, kde účinkujem, je veľká farnosť. Habovka a Zuberec má okolo 3000 veriacich. Ale pán biskup ma nechce pustiť, aby som ešte vydržal, že nemá zatiaľ náhradu: „Ty musíš umrieť na fronte ako vojak.“

- Povedali by ste niečo o osude vašich rodičov?

EDMUND BÁRDOŠ: - Môj otec sa vrátil z koncentračného tábora. Stretli sme sa v Kraľovanoch, keď som sa vracal na Oravu. Bolo to zvláštne. Bol veľmi smutný, že mama nám zahynula v ženskom tábore v Rawensbrücku. Otec sa teda vrátil, ale zlomil si doma nohu v bedernom krčku a o niekoľko rokov zomrel. Pochovaný je v Podbieli. Mám doklady o maminej smrti. Dozvedel som sa aj niektoré podrobnosti o jej osude. Keď evakuovali tábor, vyzvali tých, čo nevládzu ísť pešky, aby ostali, že ich odvezú vlakom. Lenže to bola lož. Moja matka mala pod opaterou istú staršiu pani, vyše sedemdesiatročnú. Nechcela odísť, aj keď ju jedna spoluväzenkyňa upozorňovala, že ju zabijú. Nechcela nechať tú staršiu pani. Potom ju s ňou zastrelili. Obetovala sa za tú ženu. Mala iba 55 rokov. Istá pani, ktorá s ňou bola v koncentračnom tábore, mi povedala: „Vy sa radujte, máte matku mučenicu.“

- Vyrástli ste v slovenskom prostredí, stali ste sa katolíkom, prijali ste krst ešte predtým, než sa začali protizidovské opatrenia, ale predsa ste spätý so židovským národom. Vo vzťahoch medzi týmito dvoma národmi sa udialo veľa krivd a ešte stále existuje určité napätie. I dnes to pretrváva. Ako sa vy na tento problém pozeráte?

EDMUND BÁRDOŠ: - Nuž, toto napätie si uvedomujem akosi viacej teraz, keď som už starý. Keď som bol mladý, nebol som v styku so židovstvom, ani zvláštnych židovských priateľov som nemal, ale teraz vo svojej starobe, keď čítam, počúvam aj v televízii vidím také dosť nevhľadné výrazy o „židákoch“, naraz cítim akoby taký osobný nepokoj aj urážku. Predsa sú to tiež len ľudia. Viete, naši ľudia - ale len tí starší, vy mladšia generácia to už vôbec nepoznate - mnoho razy vidia len Žida v súvislosti s

tými problémami, ktoré tu iste boli veľké. Boli tí krčmári, ktorí o nič neboli horší, ako kresťanskí krčmári. Takisto vedeli nemilosrdne využívať tú hrôzu alkoholu ako židovskí krčmári. Už len to slovo Žid sa akosi berie pejoratívne. Kedysi sa v televízii jedného človeka pýtali, ako hodnotí politickú situáciu. Odpovedal, že nedobre, keď vie, že „židáci“ vedú tento štát. Ja som nevedel, akí to „židáci“, kto sú to tí „židáci“. No, hovorí sa, že Havel - ja neviem, či on je „židák“, či nie je. Skôr si myslím, že nie je. Alebo Dientsbier. Človeka to teraz tak znepokojuje, že kde sa vzala u týchto mladších ľudí naraz taká nevráživosť proti týmto ľuďom, ktorých tu je - ako som čítal - okolo 2500 takých, čo sa hlásia na Slovensku k židovskému náboženstvu. Prečo je tá surová nevráživosť? Tak troška ma mrzí a bolí toto. Čítal som aj také pojednanie, že ľudia vždy hľadajú nejakého vinníka za niečo, čo nie je v poriadku, či v štáte, alebo v rodine, alebo v národe. Tak vymýšľajú, že ktosi musí byť príčinou tohto neporiadku. Podľa jedných príčinou sú slobodomurári - o ktorých viem, že sú to intelektuáli veľmi nepriateľsky zameraní proti Cirkvi - pre iných sú príčinou Česi a podobne. Je to primitivizmus, keď sú ľudia k sebe nekritickí a vynachádzajú všelijakých nepriateľov. Toľko k tej otázke.

- Ako sa k vám správajú v tomto ohľade vaši veriaci?

EDMUND BÁRDOŠ: - Z osobnej skúsenosti musím povedať, že moji veriaci mi nikdy nevytkli môj pôvod, hoci o ňom všetci vedia. Môj otec bol v Podbieli prednostom na stanici. Z Habovky a Zuberca si tam chodili kupovať lístky. Chválili si ochotu môjho otca, ktorý im aj o polnoci vydal nejaký tovar, ktorý im prišiel železnicou. Keď bola zima, matka prítúliala cestujúcich do kuchyne, navarila im čaj.

- Nestretli ste sa s takou nevráživosťou napríklad u kňazov?

EDMUND BÁRDOŠ: - Naopak. Kedysi nám v seminári rozprával náš profesor - ktorý študoval v Innsbrucku v čase, keď sa dostal k moci Hitler, v kolégiu, ktoré viedli jezuiti, v ktorom si už vysvätení kňazi dopĺňali štúdium, robili si doktorát a podobne - takúto príhodu. Jeden medzi nimi bol Nemecký, kňaz, ktorý mal vždy čosi proti Židom. Vždy čosi povedal, že Hitler mal pravdu, že Židov treba odstrániť a podobne. Až raz ho môj profesor takto zahriakol: - Čo ty chceš so Židmi, veď ty každé ráno prijímaš židovské Telo Kristovo a Kristus ako človek bol predsa Žid. Aj Matka Božia bola Židovka, aj svätý Jozef zachovával židovské zvyky. Teda to židovstvo nie je čosi cudzie, veď my z toho koreňa židovského vyrastáme, aj kresťanstvo, ten Nový Zákon. To je tak organicky späté jedno s druhým.

- Židovský národ podstúpil, najmä v období druhej svetovej vojny, obrovskú Kalváriu, obrovské utrpenie. V čom vidíte zmysel tohto utrpenia. Čo to prinieslo židovskému národu a svetu?

EDMUND BÁRDOŠ: - Viete, dívím sa, že mnohokrát väčšina z tohto židovského národa myslí na pomstu, nie na poučenie. Kedysi som sa stretol s istým advokátom. Bol to starý pán, vyše osemdesiatročný. Predstavili ma ako katolíckeho kňaza. Ten pozrel na mňa a povedal, či sa nehanbím byť členom a k tomu ešte kňazom tej cirkvi, ktorá nás, Židov, tisíc rokov zabíja. Keď križiaci, s križom na prsiach, tiahli oslobodiť Jeruzalem - hovoril ten židovský advokát - v Porýní utopili za jeden deň 36 000 Židov. Tieto tragédie Židov sa v dejinách

opakujú. Aj v Starom Zákone čítame, že mnoho razy prišla taká pohroma, že vybili vyše polovicu národa. No a predsa to bol národ vyvolený. V tom zmysle vyvolený, že sa z neho narodil Ježiš Kristus. Narodil sa zo židovskej krvi. No a svätý Pavol tvrdí, že oni ostanú až do skončenia sveta a potom sa obrátia všetci, uznajú Spasiteľa, Mesiáša, Ježiša Krista. Darma čakajú iného. Iný nepríde.

- Zdá sa, že existuje vzájomná nevráživosť medzi Židmi a katolíckymi. Nebudeme hovoriť o príčinách tejto nevráživosti. Čo by ste však vy poradili obidvom stranám, aby sa tá nevráživosť pominula? Veď nenávisť nie je dobrá vlastnosť, nemôže nikomu byť na osoh.

EDMUND BÁRDOŠ: - Nuž na Orave Židov niet. Ale bolo ich tu hodne. Nuž čo Židom poradiť? Ťažko poradiť. To už sú generácie, ktoré prežívali všelijaké tie holokausty, ničenia. Oni vedia, cítia, že to nebezpečenstvo existuje. No a podľa možnosti tí, čo necítia s týmto národom, odchádzajú preč. U mňa osobne je to iné. Nemôžem povedať, že som pôvodu židovského. To by bol rasizmus. Ja sa cítim od začiatku tu doma. Tu som sa narodil, s týmto národom som žil, jeho rečou rozprávam, jeho srdcom myslím, želim tomuto svojmu národu dobro. Keď je niečo zlé, cítim bolesť. Či už je to alkohol alebo zvlášť teraz to až nepochopiteľné rozvadenie. Som však optimista ohľadom budúcnosti môjho Slovenska. Teda, čo sa týka slovensko-židovských vzťahov, musia si obidve strany navzájom odpustiť, zabudnúť a v pokoji nažívať či už s tými, ktorí ostali tu, na Slovensku, alebo žijú vo svojom židovskom štáte Izraeli, či kde inde.

A ešte niečo z histórie. Staršia generácia bola zvyknutá, že skoro v každej dedine boli tri-štyri krčmy a maďarská vláda priamo núkala Židom licencie, aby tie krčmy zdegenerovali slovenský národ. No nevráživosť kvôli pliaga alkoholizmu nemieri celkom na pravých. Rázus napísal Krčmárskeho kráľa, kde o týchto veciach píše, ale treba dodať, že kresťanskí, katolícki alebo evanjelickí krčmári boli takí istí vydrúchovia a využívatelia biedy Slovákov ako aj Židia. No na Židoch to ostalo, lebo predsa len, oni sú cudzí živel a žili o čosi ináč ako domáci, ich osobný, rodinný život bol trocha rozdielny voči domácim. Je v tom aj trocha závidia a nepochopenia. Ako som už aj spomenul, v priebehu stáročí život vyberie tých najhodnotnejších a najúspešnejších.

Spomedzi Židov sú vynikajúci hudobníci, spisovatelia, obchodníci, ekonómovia, lekári, právnicki. Napríklad taký Paľko Strauss, ktorý mi je veľmi blízky a ktorý, ako i jeho otec, mal tento náš národ veľmi rád.

Ja žijem celý život so slovenskými ľuďmi, so slovenským národom, cítim s ním, trpím s ním.

- Ako sa pozeráte na štát Izrael?

EDMUND BÁRDOŠ: - Vybudovali si ho ako veľmi krásny, veľmi vyspelý, ale viac ako polovica obyvateľov sú tam ateisti. A to je to isté ako v Starom Zákone. Tak dopadnú ako v Starom Zákone. Darma stavia človek dom bez Boha, bez jeho požehnaní. Majú síce veľké výsledky vedecké, hospodárske, lenže väčšina je bez Boha. A tí veriaci ortodoxní sú zas z veľkej čiastky fanatici, je tam

orientálna nenávisť. To nejde spolu - Boh a nenávisť. Napríklad, kresťania nemajú rovnaké práva, aj keď ide o občanov izraelského štátu. Tam akosi prehane spájajú židovskú príslušnosť so štátom. To je tiež nie celkom v poriadku. Páchne to rasizmom. Potom aj tá vzájomná nenávisť s Arabmi. U Arabov dosť pôsobí závisť zavinená pracovnou pasivitou. Arab najradšej si sedí, debatuje v tóni, zabíja muchy kúskom remeňa. Židovskí kolonisti sú naproti tomu pracovití. Zúrodňujú púšť, ktorá vznikla aj vinou toho, že Arabi povytínali libanonské cédrové lesy, ktoré zadržovali vlahu.

- Máte vzťah k národu židovskému i slovenskému. Majú niečo podobné?

EDMUND BÁRDOŠ: - Zaujímavé na židovskom národe je aj to, že keď majú trochu pokoj, už sa vadia. Tiež je tam dosť politických strán. Tam je to ako aj u nás. Len vtedy sme dobrí, keď nás bijú, vtedy sa držíme. Akonáhle je troška viac slobody, už sa delíme na všelijaké skupiny a už nie je medzi nami zhody.

- Ako na Vás pôsobia národnostné spory?

EDMUND BÁRDOŠ: - Nerád počúvam, keď sa stále zdôrazňuje národ. Lebo sa mi zdá, že tak ako komunisti zneužívali výraz robotnícka trieda, pracujúci ľud, Hitler nordickú rasu, ktosi zneužíva slovo národ, národ, národ... Veď to sme my všetci. To nie je niečo také, čo visí vo vzduchu. Ktosi chce ukázať, že ten národ skoro akoby bol akási modla. Ten národ, to sme my, žijúci ľudia. A keď si hovoríme kresťanský národ, mali by sme sa držať Kristových slov - podľa toho vás poznajú, že ste mojimi učeníkmi, že budete mať lásku jeden k druhému. To sú tie slová, čo tisíc ráz počujeme a veľmi ťažko to v

každodennom živote uplatňujeme. Ja však dúfam, že sa tie rozbroje prekonajú zvyšovaním osobnej kultúry.

Pán Ježiš povedal - kto chce ísť za mnou, nech vezme svoj kríž a nasleduje ma. Ako mňa prenasledovali, aj vás budú prenasledovať, ako mňa nenávideli, aj vás budú pre moje meno nenávidieť. Podľa toho poznajú, že patríme Bohu - ...že budete milovať jeden druhého. To je akási skoro normálna cesta pre nás kresťanov katolíkov na tomto svete.

Bol som vždy optimista a vždy som cítil Božiu lásku a pomoc veľmi dôverne. Vždy som dôveroval a pevne veril v Pána Boha. I popri všetkých mojich hriechoch, chybách, nedostatkoch, slabostiach, ktoré mám, verím, ba priamo cítim Božiu lásku a Jeho milosrdenstvo.

POZNÁMKA:

I. O. E.P. Bárdoš sa nedozvedel, že za jeho vyslobodenie podnikal kroky biskup Ján Vojtášák. Vyplyva to z dokumentov pripravovaného procesu proti O. Biskupovi pred tzv. Národným súdom, ktoré sa nachádzajú v Štátnom archíve na Križkovej ulici v Bratislave.

Zo štúdie, ktorú uverejnil Róbert Letz v revue „Viera a život“ č. 5/2006 sa o jeho oslobodenie usiloval aj provinciál SJ P. Jozef Jurovský, ako to vyplyva z jeho listu zo dňa 3. januára 1945 ministrovi Alexandrovi Machovi, ktorý predtým vytiahol z nemeckých rúk provinciálneho brata Antona.

Mach v odpovedi z 15. januára 1945 medziiným uviedol: „Nie je v mojej moci...od septembrových dní...nemám...temer nijaký vliv. Jednako, čo sa dá, urobím. Poprosím príslušných...činiteľov, aby Vášmu želaniu bolo vyhovie.“

Dňa 23. 9. 1992

autorizoval Edmund Peter Bárdoš
Rozhovor viedol KAROL KUBÍK

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Apokalypsa

Apokalypsa je nádherná kniha o živote zeme, nebies a ľudstva, o ich transformácii do podoby nových nebies, novej zeme a nového Jeruzalema. Pochopenie Apokalypsy je celkom jednoduché, totiž iba jednoduché. Bibliu nemôžeme pochopiť inak, než nazeraním skrze Božieho Ducha. Ten je aktívny za podmienky, že sme ochotní vzdať sa ostatných duchov a že sa ich fakticky aj zbavíme. Duch - Boh sa so žiadnym démonom o našu priazeň deliť nebude. Chceme pripomenúť, že ovocie zo stromu skúšky je mnohorako (esteticky i logicky) ospravedlniteľné. Pokánie teda nie je vecou rozumu, ale vecou lásky. Láska používa inú argumentáciu než sylogizmy. Láska Nevesty je o vydatosti, o ochote obetovať celý svoj život Milovanému. Celý čo do dĺžky i čo do šírky - teda vzdáť sa všetkého, čo Mu vadí a vnímať skutočnosť Jeho Srdcom. Ak by toto nebola pravda, totiž ak by Apokalypsa mala ostať nezrozumiteľná, potom v samom jej názve sa skrýva sarkazmus: grécke slovo „apokalypsis“ znamená doslova „odhalenie“, „odkrytie“. Boh má síce zmysel pre humor, ale hrubé, znevažujúce formy humoru nepoužíva.

Prečo potom Apokalypse prevažne nerozumieme? Pretože sme zabudli čítať znaky a naše myslenie je zdeformované západným racionalizmom. Všetko by sme radi prebádali vedecky. Výsledok je, že vieme nesmierne veľa, takže úzka vedecká špecializácia v nenávratnej minulosti pochovávala polyhistorov - avšak nevieme to, čo by sme mali vedieť. V článku exorcistu Domenica Mondrone, SJ sa diabol chvastá, že kŕmi ľudí „vedeckým bahnom“ a „odpadom v novinách“!

Antická filozofia bola dobrou prípravou na príchod Spasiteľa v plnosti časov pre pohanské národy. No v miere, v akej sa ranní kresťania uchýľovali k filozofickej apológii, vytrácala sa z Cirkvi moc Božieho Ducha, totiž argumentácia typu: „Striebro a zlato nemám, ale čo mám, to ti dám: V mene Ježiša Krista vstaň a choď!“ (Sk 3,6). Stretávam sa s protirečením, že aj veľký sv. Pavol použil v Areopágu filozofiu a citoval antického básnika. To je pravda. Lenže Boh sa k tomu nepriznal. Pavol v Aténach žiadnu cirkev nezaložil, kým v Korinte, kde sa zriekol svetských rekvizít (1 Kor 2, 2), jeho cirkevná obec prekvitla. Logika tohto sveta na ceste k Bohu a v chápaní Slova nepomôže. Nestačí ani vonkajší znak - krst vodou, ak nie je sprevádzaný vnútorným znakom - znovuzrodením vo svätom Duchu (Jn 3, Zjv 7,3). Druhou podmienkou je zotrvať v láske: kráčať v oddanosti Bohu, vo viere, v pokání. Viera, podobne ako láska, je nelogická. Je reprezentovaná poslušnosťou na pokyn: „...odíď zo zeme svojich otcov...do zeme, ktorú ti ukážem“ (Gn 12, 1). Teda najprv odíď, urob krok, zbav sa svojich istôt, svojich argumentov, svojich bôžikov..., potom ti ukážem. Kroky viery však pri spätnom pohľade z hľadiska ekonomie spasú sú veľmi logické. Všeobšasná Biblia je ohraničená dvoma znakmi, ktoré sa ako veľká ligatúra nesú nad celým, tisíc štyristo rokov vznikajúcim textom. Pozrime sa na ne z hľadiska logiky:

Obrazy dvoch stromov

1/stromom poznania dobra a zla (Gen 2,9) a 2/stromom života (Zjv 22,1 a 16). Keby to boli stromy 1/ poznania dobra a 2/ poznania zla, alebo stromy 1/poznania dobra a zla a 2/nepoznania dobra a zla - to by dávalo logický zmysel. Symboly stromov, ako ich uvádza Biblia, sa javia absurdné, a predsa sú veľmi výrečné: Cez strom poznania sa dá dostať len pod okno neba, len k hranici, za ktorou začína život. Výsledkom tejto iniciatívy je sklamanie a smrť... Táto finalita je v názve zatajená, no Boh ľudí na ňu upozornil. Ak sa však živíme Stromom života, spolu s blazeným životom už tu na zemi (Mt 5,3; Lk 6,20n) máme aj poznanie... s vylúčením poznania zla ako irelevantnej skúsenosti. Všimnime si, ako sa v týchto symboloch uplatnil princíp analýzy a syntézy: Strom poznania sa delí na imidžotvorné poznanie dobra a z hľadiska šťastia celkom zbytočné poznanie zla, pričom výsledok -

VÍT PACALAJ

Znak

Znamenie požehnania, či zatratenia?

totiž sklamanie a smrť z názvu nevyplýva. Obraz „strom života“ naproti tomu v syntetickej skratke a priori vyjadruje cieľ, v ktorom je zahrnuté i poznanie. Tieto dva stromy sú symbolom slobodnej ľudskej voľby.

Otázka patričnosti Ježišovi alebo diablovi nepozná žiadny kompromis. Ježišov Duch s nami vytvára spoločnosť, keď sme - napriek ľudským sporadickým zlyhaniam - hlboko v srdci výlučne jeho. Diabol - votrelec sa „uskromní“ a pracuje s každým, ktorý prezentuje aspoň trochu náklonnosť k nemu. Príslušnosť k niečomu sa najčastejšie vyjadruje znakom.

Kultúra života a kultúra smrti sú charakterizované špecifickým znakovým

Zopakujme si v krátkosti, čo už o znaku vieme. Symbol, znak môže byť optický, akustický, akčný a verbálny. V znaku sa koncentruje obsah toho, čo je za ním, čo nasleduje, čo sa k nemu radí. Cez znak sa - zámerne alebo mimovoľne - stretáme s duchovnou skutočnosťou: oslovuje a aktivizuje ona nás alebo oslovujeme a aktivizujeme my ju.

Ak sa prežehnáme alebo prijmeme sviatosť (tajnu), oslovíme tým Najsvätejšiu Trojicu a celé nebo zjednotené s ňou je pripravené zasiahnuť v náš prospech...pod podmienkou, že vieme, čo robíme a chceme to. Boh totiž vidí do nášho srdca a dokonalo rešpektuje našu slobodu. Je taktný, pozývajúci, ponúkajúci, nežný. Nie je automat, ktorý reaguje na správne zvolené heslo.

Ak použijeme znak zlého, aktivizujeme príslušného démona, ktorý striehne na príležitosť zasiahnuť v náš neprospech. Jednina jeho radosť je totiž škodoradosť. V pekelných mukách využije každú príležitosť vylepšiť si náladu, a to bez ohľadu na to, či to skutočne aj tak myslíme a chceme, ako to používaním a prechovávaním jeho znaku prezentujeme. On nevidí do nášho srdca. Iba monitoruje, analyzuje naše slová a činy, špekuluje, vyhodnocuje, kombinuje, usudzuje len podľa vonkajška. A nemá záujem rešpektovať naše existenciálne, habituálne smerovanie, lebo je drzý, vtieravý, zákerný, úlisný. Tento fakt môže byť dôvodom, prečo prijímanie sviatosti v niektorých prípadoch pôsobí len ako sedatívum, pričom život človeka sa nemení, naopak: vzorný kresťan prestupuje z blata do kaluže a smola sa mu stále lepí na päty. Nasadený démon totiž stačí marit' sviatosťné ovocie osobného posvätenia. Tak prezentácia okultných znakov prináša zlé ovocie bezpodmienečne, kým prezentácia svätých znakov plodí podmienične.

Apokalypsa je v istom zmysle slova znakovým rozprávaním o znaku. Všimnime si, že v dnešnej dobe exceluje znak, je to najpodstatnejší imidžotvorný prvok. „Zvýšený záujem o problematiku znaku a jeho významu nie je len osobitosťou vedeckého skúmania, ale i jednou z charakteristických črt kultúry druhej polovice 20. storočia,“ - tvrdil už pred desaťročiami expert v oblasti semiotiky filmu.² Odvtedy sa manipulovanie vedomia ľudí touto „technológiou“ rozvinulo a nabralo rutinu. Časopis Nový čas pre ženy iba odráža túto skutočnosť, keď na obálke pod názvom Logománia uvádza „najkrajšie“ pozadia pre mobily.³ Tento módný trend je dôkazom snahy o sprofanzovanie, zdehonovanie symbolu.

Logo vypovedá o orientácii fyzickej alebo právnickej osoby. Hovorí o tom, s kým a na akej úrovni firma spolupracuje. Cez logo si podnikateľský subjekt upevňuje, rozširuje alebo aj redukuje a selektuje pole pôsobnosti. Logo hovorí nepretržite a vo všetkých životných situáciách: nedá sa vypnúť (billboardy, značky, predmety dennej potreby). V logu je obsiahnutý najpodstatnejší informačný substrát. Logo hovorí silnejšie ako slová a

text. Ak hovoríme a robíme čokoľvek pod rúskom perfektne adjustovaného loga, náš výkon sa pripíše subjektu, ktorý logo reprezentuje. Príklad: Ak si dáme šiltovky a vetrovky s typickým nápisom HUSQVARNA a budeme evanjelizovať na námestí, okoloidúceho oslovíme takto: 'Myslel som si, že Husqvarna vyrába len motorové píly a kosačky, ale ona sponzoruje aj misionárov.' Znakom nielen prezentujeme svoju príslušnosť, ale pôsobí z našej strany ako pozvánka, zo strany duchovného sveta ako príležitosť. Preto ak použijeme v evanjelizačnej aktivite znak zlého, on sa postará o to, aby zmaril alebo aspoň oslabil účinok bohumilého snaženia. O niektorých takýchto rafinovaných znakoch bude reč ešte neskôr.

Kategórie symbolov predstavujú riadne, nepriame prieniky duchovných bytostí s ich ambíciami do ľudskej dimenzie. Mimoriadne sa môžu duchovné bytosti vo svete prejavovať aj priamo, konkrétne. Božia milosť je de facto aj nad touto úrovňou, lebo tvorí prostredie, kde sa všetko súvisiace so životom (aj tým, smerujúcim k smrti) môže odohrávať, kým trvá čas. No spoliehanie sa na Božiu milosť pri odmietaní poznania, poučenia môže byť natoľko závažné, že sa môže stať hriechom proti Svätému Duchu - Učiteľovi Pravdy. Preto vyznieva často sebaklamne tvrdenie, že Božia milosť je nad mocou znakov. Hlavne kresťanskí charizmatici radi citujú Mk 16, 18: „...hady budú robiť do ruk a keby aj niečo smrtonosné vyplili, neuškodí im...“

To sa týka tých, čo uveria. A čomu uveria? Božiemu Slovu. Aby Mu mohli uveriť, musia Ho poznať. Aby Ho mohli poznať (myslí Boha, Božieho Ducha osobne, nie našťudovať literu zákona), musia byť výhradne, výlučne Boží. Boh, Pán vesmíru, sa nikdy nestane jednou z položiek ľudskeho psychotropného sortimentu. No je to ešte výhradne Božia vec, keď sa v cirkvách robí (znakmi) reklama „inej firme“? Ako uvidíme neskôr, mnohé apoštolské aktivity, popretkávané duchom tohto sveta pomaly, nebadane a preto smrtonosne zahliavujú zorné pole Pravdy. Najprv si však pripomeňme, že Božích znakov v stvorení je neporovnateľne viac ako diabolských. Celé stvorenie je bezprikladným znakom Božej lásky, múdrosti a tvorivej hravosti. Dejiny spasú, opísané v Biblii, sú preťkané Božími znakmi: horiaci ker, ohnivý stĺp, medený had, betlehemska hviezda atď. Panna Mária je nádherným znakom aktivity Otca a svätého Ducha na Zemi, ktorý sa predstavil aj ako oheň, vietor, holubica. Ľudské otcovstvo je znak milujúceho Boha, eucharistia je znak obetujúceho sa Syna a Jeho podobenstvá sú literárne skratky, obrázky - znaky. Pozemská Cirkev je znak Jeho nebeskej Nevesty a znak záchranu, šance pre svet. Zdvihnuté ruky sú znakom modlitby, detinskej vydanosti Bohu a víťazstva. Ťažko by bolo dôjsť na koniec tohto vymenovania. Dobrých znakov je určite viac. Najväčšou silou na svete, je život a láska, aj keď nám chcú profánne dejiny a zle pochopené biblické historické záznamy nahovoriť opak. Keď si všimneme znakovitobu v chronológii Biblie, smerom k vyvrcholeniu dejín spasú (= záchranu človeka) sa obrázky zahusťujú, až vrcholí - už vieme - v knihe Zjavenie sv. Jána.

Znak je v poriadku spasú až tak dôležitý, že sám Boh prijal znak človeka. Podľa Iz 49, 16 Boh sám seba označil, aby nezabudol na človeka: „...do dlani som si Ťa vryl“, Boží Syn sa stal pre ľudí pokrmom. Majstrovsky to znázornil Mel Gibson vo filme Umučenie Krista. Skúsime to pri sv. prijímaní. („Vezmite a jedzte...“ Jesť znamená aj žuvať.) Ale človek neprijal znak Boha, Boží Syn sa stal „žuvačkou“ - omieľal ho v ústach, ale nepoživila, neprijíma Ho.

Svätý Duch sŤa Múdrost' zostúpil medzi nás v písanom i hovorenom slove

napriek ľudskej ignorancii, nesprávnemu chápaniu, prekrúcaniu a zneužívaniu On sám nás vyzýva: „...vezmi a zjedz ju (knihu)“ (Zjv 10,9). Trojediný Boh sa rozhodol byť viditeľný do konca sveta ako Cirkev - toto zhromaždenie mobilných Božích chrámov. Keď sa Boh takto vyznačil voči nám, máme ešte váhať z akési falošnej bázne či bazírovaní na „čistote“ spiritualitu, máme váhať vstúpiť do hlbšieho pochopenia obrazov, znakov, znamení dnešných čias v zornom uhle Jeho Slova?

Božie slovo je ako voda. Keď nalejem vodu ku koreňu rastlinky, zakalí, zablatí sa. No kvety a plody, ktoré v dôsledku zalievania vyrastú, sú čisté. Ak by som však nechcel vodu použiť, aby ostala čistá, mal by som napokon zariadenú vodu v pohári vedľa vyschnutej rastlinky. Tak dopadnú kresťania, ktorí považujú niektoré časti Božieho slova za tabu. Keď Boh sám pre nás riskuje a dáva sa nám, siahnime po ňom. Ak sa pokúsime pochopiť, možno pochopíme - ak sa nepokúsime, isto nepochopíme. Je to krok viery. Boh nás k nemu jednoznačne vyzýva v Oz 4, 6: „Môj ľud hynie pre nedostatok poznania. Pretože si odmietol poznanie, odmietam Ťa...“

Apokalypsa nie je chronologické rozprávanie

Sú v nej čo do postupnosti rozhádzané výseky z dejín spasú od zvrhnutia Lucifera až po koniec časy. Tieto jednotlivé výseky a obrázky majú svoju takpovediac myšlienkovú ligatúru. Môžeme ich odlišiť podľa zorného uhla pohľadu na úsek dejín alebo podľa problematiky, ktorú zachytávajú. Toto je jedno kľúčové pravidlo. Ďalším je symbolika čísel.

Len v skratke: trojka predstavuje Trojediného Boha - všetko, čo je uvedené trojkou, treba chápať v súvislosti s Bohom, alebo v duchovnom zmysle. Štvorka je o zemi - štyri svetové strany, štyri ročné obdobia, štvorec - základ architektúry. Za výrokmi, uvedenými štvorkou treba hľadať materiálny zmysel.

Tri plus štyri rovná sa sedem. Sedmička znamená mnoho, plnosť, dokonalosť - predstavuje Boha, ktorý siedmy deň vyhradil pre odpočinok a značí aj harmóniu Boha so svojím stvorením. Keď Ján v súvislosti s časom vlády Antikrista opakovaně používa čísla 3,5 - znamená to polovičku z mnoha, teda nie veľa a predstavuje to disharmóniu, zmätok, chaos, ktorým je poznačený časový úsek vlády Kristovho opaku. Podľa toho vieme, že

Dovoľte mi reagovať na Vami uverejnenú úvahu s názvom Znak, znamenie požehnania, či zatratenia?, v dvojtýždenníku KULTÚRA v čísle 11/2007 na str. 12.

Ako predstaviteľ kresťanskej mládežníckej organizácie YMCA na Slovensku sa chcem vyjadriť k časti, kde autor hodnotí rôznymi prívlastkami hnutie YMCA podľa jeho znaku.

S pánom Vitom Pacalajom sa nebudem priet' o znakoch New Age, lebo ich nepoznám, a protikresťanské hnutie New Age striktne odmietam.

My v YMCA ale vieme presne, čo vyjadruje náš znak - každá strana rovnoramenného trojuholníka predstavuje rovnocennú zložku osobnosti každého človeka: TELO, MYSEL, DUCH a trojuholník balansuje na hrote, aby bolo zrejme, že všetky 3 zložky človeka by mali byť v rovnováhe a rovnomerne kultivované, aby sa trojuholník resp. človek "nezrútil".

Vedenie našej organizácie od najvyššej úrovne až po vedúcich oddielov a krížkov sa svojou prácou a životom snaží upriamovať našich členov priamo na Ježiša Krista - nášho Boha, živého osobného Spasiteľa a jediného duchovného vodcu, čoho dôkazom je aj sformulovanie cieľa hnutia YMCA pri jeho zrode v roku 1855 - tzv. Parížska báza, ktorou začínajú aj stanovy nášho združenia YMCA na Slovensku.

„Kresťanské združenie mladých mužov (ľudí) sa snaží združovať mladých mužov (ľudí), kto

Ján má na mysli skutočnosť, ktorú mal na mysli Ježiš, keď hovoril o skrátených dňoch (Mt 24, 22). Tento človek - odporca Ježišov, naplno vydaný diablovej je vyjadrený aj číslom 666, o ktorom je zmienka v texte Zjv 13, 18. Šesťka totiž je o človeku, ktorého Boh stvoril na 6. deň. Keďže v prípade Antikrista ide o 3 šestky, znamená to, že je človekom s duchovnými pozadím, samozrejme nie Božím, pretože bojuje proti Baránkovi. Je to geniálny človek, zdánlivý filantrop s priamym napojením na diabla. To sa stane zrejším pre Židov, ktorí mu pomôžu na piedestál, vo chvíli, keď sa posadí na trón v Jeruzalemskom chráme a bude žiadať bohopotu, ako v minulosti rímski cisári. Nech nás nemýli skutočnosť, že z Jeruzalemského chrámu dnes jestvuje len Múr nárekov. Pri dnešnej technike a finančných možnostiach je problém postavenia chrámu otázkou pol roka. Plány na znovuvybudovanie tohto divu sveta vraj - podľa istého dokumentárneho filmu - sú už pripravené.

Podľa súkromných zjavení Panny Márie Antikrist bude verným opakom Krista, takže vytvorí aj svoju anticirkev.⁴ Táto sa bude z ľudskeho hľadiska celkom podobáť Kristovej Cirkvi, len Božia moc v nej nebude pôsobiť.

Zjavenie je preťkané zmienkami o znakoch

Prvá zmienka hovorí v Zjv 7, 3 o značení na čelách služobníkov Boha. Následne v Zjv 9, 4 je opísaný dôsledok tohto značenia - označení boli ochránení od škodcov. (Dejinnou analógiou je krv baránka na dverách Izraelitov v Egypte. Tento predobraz sa naplnil Ježišovou smrťou. Ježiš v Jn 3 hovoril o znovuzrodení z Ducha. To bude podmienka paschy = prechodu obdobím posledných čias.) Ďalej v Zjv 13, 16 je značkovanie ľudí symbolom Antikrista. V Zjv 14, 9 a 11 sú dve výstrahy pre Božie dieťa, aby neprijali toto označenie. Zjv 16, 2 hovorí o utrpění, ktoré postihlo označených symbolom Antikrista. Na uvedenom veľmi vyniká starostlivosť Boha o svoje dieťa a tiež to, že diabol je len Jeho nepodobňovateľ. Starostlivosť Božia je hlavný dôvod, prečo sa venujeme tejto úvahe. Lebo, ako som už spomenul, nikdy v histórii kultúry viac neexceloval znak, než v dnešnej dobe reklamy. Značka prislúchajúca k Antikristovi sa nám má stať taká všedná, ako zubná pasta, že bezmyšlienkovite po nej siahneme. Má sa stať módnym hitom. Jeho predvojom je piercink.

POZNÁMKY:

- 1 Katolícky časopis Milujte sa, s. 22.
- 2 LOTMAN, Jurij Michailovič: Semiotika filmu a problémy filmovej estetiky. 1984, s. 82.
- 3 Nový čas pre ženy, 25/2005, s.60. Komu záleží na šírení tohto bahna, keď 60-stranový plnofarebný časopis na kriedovom papieri stojí len 9,90?
- 4 PRESS, František: Na prahu Kristova kráľovstva. 1992, s. 30.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

ri podľa evanjelia považujú Ježiša Krista za svojho Boha a Spasiteľa, túžia byť jeho učeníkmi viero, životom a usilujú sa o rozšírenie Jeho kráľovstva medzi mladými ľuďmi.“

Priznám sa, že som nikdy nepočul, že pán Dale Carnegie bol členom YMCA, ale nebránim sa tomu, lebo YMCA je najstaršie a najväčšie mládežnícke hnutie na svete a mnoho ľudí, známych i neznámych, bolo jeho členom.

Posledná poznámka smeruje k "budove YMCA" na Karpatskej ulici v Bratislave, ktorá momentálne s našim združením súvisí iba tak, že YMCA na Slovensku sa ešte stále musí domáhať svojich práv na navrátenie uvedenej budovy, ktorú združeniu zhabali v 50-tych rokoch.

S tým, čo sa deje v budove nemáme teda žiadnu súvislosť a rovnako nás mrzí to, ako sa jej priestory v súčasnosti využívajú, a že to nemá s kresťanským formovaním mládeže nič spoločné.

Vážený pán Križka, na záver Vás žiadam o zverejnenie našej reakcie na zmieny článok pána Víta Pacalaja vo Vašom dvojtýždenníku, keďže prišlo k dezinterpretácii nášho znaku a tým aj k očiereniu našej organizácie.

Ďakujem a želim celej redakcii KULTÚRY pekný a požehnaný deň,

PAVOL KUGLER
generálny tajomník YMCA na Slovensku